Бүгү чүрттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 81 (10978) | 1979 чылдың апрель 6, пятница | 1925 чылда үдезилеттинген | Өртээ 2 көп.

«ПРОГРЕСС-5» автоматтыг ужудуушкунда

УЖУДУУШКУН БАШКАРАР ТӨП. (СЭТА). Апрель 3-те Москваныы-биле 19 шак 10 минутада кады ужудуушкуннуң программазын күүсеткениниң соонда чүүк сөөртүр «Прогресс-5» автоматтыг транспорт кораблин орбитаның «Салют-6»—«Союз-32» комплекизинден адырган.

21 хүн дургузунда үргүлчүлеп келген кады ужудуушкун үезинде «Салют-6»—«Союз-32»—«Прогресс-5» космос комплекизиниң экипажы улуг хемчээлдиг ажылдарны күүсеткен. «Поргресс-5» корабльден чүүктерни дүжүрген, «Салют-6» станцияның ажыглап каапкан дериг-херекселлерич адыргаш, транспорт кораблиниң чүүк сөөртүр кезээнче дажыглап киирген.

Чүүк сөөртүр «Прогресс-5» корабльдиң дузазы-биле «Салют-6» станцияның наттышкан шимчединчизинге септелге-профилактиктиг хемчеглерниң программазын өзугаар эргежок чугула операцияларны күүсеткен. Чүүк сөөртүр корабльдиң саваларындан одаар үүлдү станцияның саваларынче немей кутхан.

Март 30-де болгаш апрель 2-де «Прогресс-5» корабльдиң шимчединчилерин ажыглап тургаш, орбита комплекизиниң шимчээшкининиң траекториязының ийи эдилгезин боттандырып чоруткан.

Планнаттынган бүгү ажылдарны күүсеткениниң соонда «Прогресс-5» транспорт кораблиниң орбитаның «Салют-6»—«Союз-32» комплекизинден адырлыышкынын боттандырып чоруткан. Үк адырлыышкынны ужудуушкун башкарар төптүң специалистери болгаш космонавтылар Ляхов болгаш Рюмин олар хынааннар. «Прогресс-5» корабльди автоматтыг ужудуушкунче шилчиткен.

Владимир Ляхов болгаш Валерий Рюмин «Салют-6» — «Союз-32» эртем-шинчилел комплекизиниң иштинде боттарының ажылын уламчылавышаан.

Экипажтың кадыкшыл байдалы эки.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ БОЛГАШ ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели «1979 чылда дүжүт ажаалдазын, көдээ ажыл-агый продуктуларын болгаш мал чемин белеткээрин база 1979—80 чылдың үезинде малдың кыштаглаашкынын чедишкининг чорударын хандырар талазы-биле немелде хемчеглер дугайында» доктаалды хүлээп алган.

Дүжүт ажаалдазын, көдээ ажыл-агый продуктуларын, бедик шынарлыг бөдүүн болгаш чулуктуг мал чемин белеткээрин чедишкининг арттырер болгаш мал кыштаглаашкынын чедишкининг чорудар сорулга-биле, эвилелдешкен республикаларның компартиялларының ТК-ларын болгаш Министрлер Чөвүлелдерин, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозун, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозун, ССРЭ-ниң Сельхозтехниканың күрүне комитедин, ССРЭ-ниң Белеткелдер министерствозун, ССРЭ-ниң Аъш-чем үлетпүрүүн министерствозун, Центросоюзу, партияның край, область болгаш район комитеттерин, автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдерин болгаш улус депутаттарының чер-чер Советтеринин күүскомнарын, көдээ ажыл-агыйның чер-чер органнарын, колхозтарның, совхозтарның болгаш белеткел организацияларының удуртукчуларын 1979 чылда дүжүт ажаалдазынга, көдээ ажыл-агый продуктуларын болгаш мал чемин белеткээринге, а ол ышкаш 1979/80 чылдың үезинде малдың кыштаглаашкынын чедишкининг арттыреринге колхозтарның, совхозтарның болгаш белеткел организацияларының чоргуур үезинде болгаш хандырарын СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели хүлээн, дүрген.

Ону кылыры-биле:

— тараа культураларының бүгү шөлдерининг долу бүдүн болгуун болгаш оларны, ылангыя күзүн тараан тараалары, кукурузаны үүле ол сорулгага ажыглаарын хандырар;

— техника септелгезинин шынарынче онаа кичээнгейни салгаш, чогуур техниканы көдээ ажыл-агый культураларының дүжүт ажаалдазының болгаш мал чемин белеткээринин эгелээринге чедир ийи неделядан орай эвесте белен болдурар дээш тараа ажаар, силос ажаар, картофель ажаар комбайннары, одуруглай кезер жаткаларны, мал чемин белеткээр машиналарны болгаш өскедаа ажаалда техниказын, а ол ышкаш транспорт чепсекхереклерин септээринин темпилерин күштелдирер талазы-биле тодаргай хемчеглерни ажылдап кылыр болгаш боттандырып чорудар. Ол сорулгалар-биле колхозтарның, совхозтарның болгаш ССРЭ-ниң Сельхозтехниканың күрүне комитединің бүдүрүлгелериниң септелге мастерскаяларының ажылын ийи эллчегге организастап тургускан, оларның күчүзүн долузу-биле ажыглаарын хандырар. Эргежок чугула апарган таварылгада септелге ажылдарынга үлетпүр бүдүрүлгелериниң ажылчыннарын киириштирер;

— дүжүт ажаалдазының эгелээнге чедир ССРЭ-ниң Сельхозтехниканың күрүне комитединің организацияларынга, колхозтарга болгаш совхозтарга белдирлерни, агрегаттарның болгаш артык кезектерниң солуур фондузун эргежок чугула саныг кылдыр тургузар, техниктиг хандырылганың доктаамал болгаш көжүп чоруур хереклерни белеткээр, диспетчер харылзаазының ынанылыг ажылын хандырар, мал кажааларын, мал чеми белеткээр цехтерни, складтарны, силос болгаш сенаж шыгжамырларын, кургадыр пунктуларны болгаш ол черлерниң дериг-хереклерин чогуур үезинде септээр хемчеглерни ап чорудар;

— бедик шынарлыг тарааны, тарымал тоорукту, чиг хевенни, чигир свеклазын, хендирни, картофельни, ногааларны болгаш мал чемин бүдүрерин болгаш ол продукцияны ажаап турда болгаш ону белеткел пунктуларынче болгаш шыгжаар черлерже сөөртүп турда чидиригни болдурбазын хандырар талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылыр болгаш боттандырып чорудар;

— Ставрополь крайның Ипатов болгаш чурттуң өскедаа мурнакчы районнарының база ажыл-агыйларының дуржулгазы-биле техниканы ажыглаарының, ажаалда ажылдарын комплекстиг организастаарының мурнакчы методтарын колхозтарга болгаш совхозтарга калбаа-биле нептередирин хандырар;

— машина-трактор агрегаттарының ийи эллчегге ажылдаарынга ажыл-агыйларны тракторист-машинист кадрлар-биле четчелээр, механизаторлар кадрларының мергежилин белдирерин, ажылдың бедик шынарлыы-биле кады болгаш ажаалда машиналарының күүзүн долу ажыглаары-биле кады күш-ажылдың эн бедик бүдүрүкчүлүүн чедип алыр дээш көдээ ажыл-агыйның механизаторларының социалистиг чарыжын калбартын чорударын хандырар;

— дүжүт ажаалдазын, көдээ ажыл-агый продуктуларыч болгаш мал чемин белеткээрин чорударының үеинде ажыл-агыйларга ниитилиг чемгерилгезин, культура-амыдырал болгаш медицина хандырылгазын болур чогуурур-биле организастаарын хандырар;

— ажыл-агый бүрүзүнге сигенин, сенажты, силостуу, сиген далганын, борбаандылаан болгаш боодалдаан мал чемин белеткээринин планын күүселивин болгаш ажыр күүседирин организастаарынче, а ол ышкаш ажыл-агыйларга мал чеминиң курлавырларын немей моөнцеп чыырынга болгаш чогумчалыг ажыглаарынга бүгү курлавырларны ажыглаарынче онаа кичээнгейни салгаш, 1979/80 чылдың кыштаглаашкынының үезинде малды мал чеми-биле улам-на долу хандырар дээш мал чемин белеткээринің талазы-биле онаалдаларны тургустунуп келген байдалдарны барымдаалап тургаш тодарадыр.

— бедик дүжүттү алыры-биле мал чеми белеткээр механизастаттынган бригаларны болгаш звеноларны эргежок чугула техника-биле болгаш чеминиилилгелер-биле хандыргаш, мал чеми культураларының шөлдерин оларга быжыглаар;

— мал фермаларынга мал чемин сөөртүп чедиреринге малды тургузу азыраарының эгезинге чедир колдуунда дооскан турааны дээш бөлүүн мал чемин белеткээри-биле кады ону мал кыштаараар черлерже сөөртүрүн организастаар чорудар, а ол ышкаш мал чемин өртүн болгаш ооргаларындан камгаларының эргежок чугула хемчеглерни ап чорудар;

— 1979 чылдың ноябрь 1-ге чедир кыштаглаашкынга арттырган малдың бүгү баш саныңын ветеринар шинчилгезин болгаш малдың аарыының болдурбас ветеринариярофилактиктиг хемчеглерниң комплекизин чорударын доозар.

1979 чылдың дүжүт ажаалдазын болгаш малдың кыштаглаашкынын белеткээрин чедишкининг чорударынче угланган масса-политиктиг ажылды чогуур үезинде калбартын чорударын эвилелдешкен республикаларның компартиялларының ТК-ларынга болгаш Министрлер Чөвүлелдерининге, партияның край, область болгаш район комитеттерининге, автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдерининге болгаш улус депутаттарының чер-чер Советтеринин күүсеномнарынга, профэвилел болгаш комсомол организацияларынга саналдаан. Бүдүрүлгениң ниитилиг участогунга коммунистерни, чер-чер Советтеринин депутаттарын, профэвилел болгаш комсомол активин шын таарыштыр тургузарын болгаш оларның ажылын организастаарын хандырар. дүжүтү долузу-биле камгалап алыр, дүрген сөөртүр болгаш бедик шынарлыг болбаазырадып кылыр дээш демиселдиң хереэнге оларның ролюн болгаш харыысалгазын бедидер.

1979 чылдың ноябрьдан орай эвесте мал кажааларын болгаш мал чеми белеткээр цехтерин ажыглалга киирериниң планында көрдүнген мал кажааларын болгаш мал чеми белеткээр цехтерин тударын болгаш ажыглалга киирерин дүргедедиринге эргежок чугула хемчеглерни хүлээп алырын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдерининге, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Сельхозтехниканың күрүне комитединге болгаш совхозтарда база колхозтарда тудуг-монтаж ажылдарын боттандырып чорудуп турар өске-даа министерстволарга болгаш бедомстволарга дааскан. Ол сорулгага эргежок чугула комплектилиг технологтуг болгаш өске-даа дериг-хереклерни ажыглалга киирер тудугларга ССРЭ-ниң Сельхозтехниканың күрүне комитеди болгаш ССРЭ-ниң Күрхандырылгазы хандырар.

Колхозтарда болгаш совхозтарда мал ажылының техниказын болгаш мал чемин болбаазырадып кылыр база белеткээр машиналарны септээр болгаш техниктиг хандырар талазы-биле ажылдарны калбартырын, сельхозтехниканың район каттыжышкынынарынга мал фермаларынга эргежок чугула белдирлерниң, агрегаттарның солуур фондузун, долу комплектилиг машиналарны болгаш дериг-хереклерни тургузарын хандырарың ССРЭ-ниң Сельхозтехниканың күрүе комитединге болгаш эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдерининге саналдаан.

Малдың болгаш куштуң кирин эгелээр сезонунга чедир эзт болбаазырадып кылыр бүдүрүлгелерниң септелгезин болгаш белеткелин 1979 чылдың август 1-ден орай эвес болгаш куш комбинаттарын июль 1-ден орай эвес доозарын, ол бүдүрүлгелерни бедик мергежилдиг ажылчыннар болгаш специалистер-биле четчелээрин, малды, кушту болгаш тоолайларны хүлээп алыр болгаш оларның эдлин болбаазырадып кылыр эзт комбинаттарының база куш комбинаттарының үзүктел чок ажылын хандырарын, а ол ышкаш хүлээп алдынган малдың база куштун дириг деңзилин болгаш деңгелин хевээр арттырарын хандырарын ССРЭ-ниң Эзт болгаш сүт үлетпүрүүн министерствозунга дааскан.

Тарымал сигеннерини болгаш боду бүткен шыкцарның бүгү шөлдерине мал чемин чогуур үезинде чорударының эргежок чугулазынче партия, совет болгаш көдээ ажылагый органнарының, колхозтарның болгаш совхозтарның удуртукчуларының кичээнгейин үглайдырган. Мал чеминиң сорулгаларынга чигир свеклазының, картофельдиң сыптарын, ногаа ажыл-агыйының артынчыларын, а ол ышкаш саванны, тараа кудуруун, аъш-чем үлетпүрүүн болгаш ниитилиг чемгерилгезиниң артынчыларын эн-не хөйү-биле ажылаар. Күзүн тарыыр оларларга мал чеминиң магадылал курлавырларын белеткээр болгаш тургузар талазы-биле эргежок чугула хемчеглерни ап чорудар.

Колхозтарда болгаш совхозтарда, ажыл-агый аразының бүдүрүлгелеринде чок кылдыртынган мал фермаларын катап тургузар болгаш чаа фермаларны организастаар талазы-биле 1979 чылда төлевилеттинген хемчеглерниң күүселедезин боттандырып чорударын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдерининге болгаш ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга саналдаан.

Эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдерининге, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Белеткелдер министерствозунга хөй чылдыг сигеннериниң, ылангыя люцерниниң болгаш клеверниң үрезиннерин бүдүрерин көвүдедирин, үрезин ажылын эки-жидер болгаш үстүнде айыттынган үрезиннерин ниитилел фондузунга киирериниң талазы-биле доктааттынган онаалдаларны күүседир талазы-биле, а ол ышкаш бүдүрүлгелериниң, организацияларының болгаш албан черлериниң көдээ ажыл-агый дузалал ажыл-агыйларын сорттуг үрезиннер, тарыы олуртур материалдар болгаш уксаалыг аныяк малдар-биле хандырар талазы-биле эргежок чугула хемчеглерни боттандырарын дааскан.

Эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдерининге ажыл-агыйлар боттарының бедик шынарлыг үрезиннерин хереглелинге бүрүн уруп ап турарынга, колхозтарда, совхозтарда болгаш өске-даа күрүне ажыл-агыйларында тараа болгаш тараабобы культураларның камгалал болгаш шилчилге фондуларын тургузуп турарынга, ол ышкаш күрүне курлавырынга сорттуг үрезиннер белеткээринин планнарын күүседип турарынга шыңгыы контрольду хандырарын дааскан. Тараа болгаш тараа-бобы культураларының ховар болгаш перспективтиг сорттарының база кукурузаның бөдүүн гибридтерининң өстүрүп алдынган бүгү дүжүттерин үүле үрезин сорулгаларынга ажыглаар.

ССРЭ-ниң Сельхозтехниканың Күрүне комитединге болгаш эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдерининге «Транссельхозтехниканың» транспорт бүдүрүлгелериниң автоколонналарын 1979 чылдың дүжүдүн ажаарынга белеткээрин боттандырарын, чүүк автомобильдерин бир автомобильге-ле ийи чолаачы онаажыр кылдыр чолаачы состав-биле четчелээрин хандырарын дааскан. Чугула апарган таварылгаларда ол автоколонналарны бар эвилелдешкен республикадан өскезинче дүжүт ажаалдазынче болгаш кодээ ажыл-агый продуктуларының белеткелинче чорударын чөпшээрээн. Орук-харылзаа министерствозу автоколонналарны чедирер демир-орук платформаларын чүүк хемчээлин алгаш, бээр ужурлуг.

Тургустунуп келген байдалга дүүштүр тараа культураларының ажаап алыышкының дүргедедири-биле тараа болгаш техниктиг культуралар ажаар комбайннарны, а ол ышкаш өске-даа ажаалда машиналарын бээрининң хуусааларын 1979 чылдың май-августа өскертин болурун болгаш чугула апарганда дуржулгалыг комбайннарны өске эвилелдешкен республикалардан Казах ССР-же болгаш РСФСР-ниң кур чер районнарынче ажаап алыышкын үезинде сайгара октаарын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдери-биле дугурушканда ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Сельхозтехниканың күрүне комитединге болгаш Орук-харылзаа министерствозунга чөпшээрээн.

ССРЭ-ниң Күрүлелериниң, ажаап алыышкын болгаш өске-даа көдээ ажыл-агый машиналарын, автомобильдерин, оларга артык кезектерин, аккумуляторларны, металл продукцияларын болгаш четчелээр кылыгларны, резинотехниктиг болгаш электротехниктиг кылыгларны, бүдүрүлгеге херектиг дерилгелерин болгаш өске-даа материалдарны бүдүрүп үндүрүп турар ССРЭ-ниң министерстволарынга болгаш ведомстволарынга 1979 чылда оларны көдээ болгаш суг ажыл-агыйларынга хуусаа бетинде белеткээрин болгаш бээрин бо доктаалда айыттынган хуусаларда хандырарын санаалдаан.

Көдээ ажыл-агый машиналарын, тракторларга, ажаап алыышкын машиналарынга, трактор прицептерине болгаш суттарынга техникаларынга артык кезектерин, а ол ышкаш кывар-чаар материалдарны көдээ ажыл-агыйга немей бүдүрериниң болгаш бээриниң даалгалары үлетпүр министерстволарынга болгаш ведомстволарынга тодарадыгаан.

Трактор болгаш көдээ ажыл-агый машина тудуушкун министерствозунга, Автомобиль үлетпүрүнүн министерствозунга, Мал ажылынга болгаш мал чеми бүдүреринге машинатудуушкун министерствозунга болгаш машина тудуушкунун өске-даа министерстволарынга магадылалда турар техниктиг ажаалда талазы-биле даанылга пунктуларының болгаш баазаларының үзүктел чок ажылдаарын организастаарын сүмелээн. Ол пунктуларны болгаш баазаларны үрелген ажаап алыышкын техникаларын катап шалыкын тургузарынга четчир саныг кезектер, белдирлер болгаш агрегаттар-биле четчелээр.

Эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдерининге, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл министерствозунга болгаш ССРЭ-ниң Сельхозтехниканың күрүне комитединге 1979 чылдың дүжүдүн ажаарынга кывар болгаш чаар материалдарны автотрактор шарыпының үзүктел чок ажылдаарын хандырып шыдаар саныг кылдыр мөөнцеэрин, нефтепродуктуларны ажыл-агыйларга ажыглап болгаш кадагалап турарынга шыңгыы контрольду тургузарын, оларны өскээр-ажыглаарын болдурбазын, а ол ышкаш кывар, чаар материалдарны күштүг болуп турар нормаларга дүүштүр камналгалыг чарыгдаар хемчеглерни алырын дааскан.

Эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдерининге, ССРЭ-ниң Көдээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Белеткелдер министерствозунга болгаш ССРЭ-ниң Сельхозтехниканың күрүне комитединге хөй чүүк кирер автомобильдерден болгаш автопоездилерден тарааны эн дүрген деңзилээрин болгаш дүжүрерин хандырар, а ол ышкаш тарааны демир-орук вагоннарынга чогуур үезинде чүдүрер болгаш дүжүрерин, тарааның шынарын чогуур үезинде болгаш шын толдарды-биле тараа хүлээп алыр бүдүрүлгелериниң технохимиктиг контроль киллистерин чечиг саныг лаборантылар-биле четчелээр, а ол ышкаш көдээ ажыл-агый продуктуларын болгаш шаңнарже, колхозтарның болгаш совхозтарның складтарынче, шыгжамырларынче сөөртүр транспорт бригадаларын тургузар, көдээ ажыл-агый продуктуларын колхозтардан болгаш совхозтардан күрүнеңи белеткел пунктуларынче чедиреринге автопоездилерден болгаш хөй чүүк кирер автомобильдерден автомобиль отрядтарын тургузар, колхозтарны болгаш совхозтарны күрүнеге тараа дужаары-биле тараа хүлээп алыр бүдүрүлгелерге быжыглаар талазы-биле эргежок чугула хемчеглерни чорударын саналдаан. Тарааны сөөртүрүнүн графигин (дүн-хүнде ажылдаарын барымдаалап) ажылдап кылырының болгаш бадылаарының, районнарга, областарга, крайларга болгаш республикаларга тараа сөөртүлгезин болгаш автотранспорттун ажыглалын эки-жидерин удуртуру-биле оперативтиг диспетчер болуктерин тургузарының чугулазынче кичээнгейни угландырган.

Свёкла тарыыр эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдерининге ССРЭ-ниң Аъш-чем үлетпүрүүн министерствозу болгаш Орук-харылзаа министерствозу-биле кады чигир свёклазын сөөртүр черинің хемчээлин кызырар болгаш ону колхозтардан болгаш совхозтардан сөөртүп алырының хуусаазын эвэждир сорулга-биле демир-орук станцияларының база кадыг шывыгыг оруктарның чоогунга свёкла хүлээп алыр немелде пунктуларны организастаар айтыргы 1979 чылдың сентябрь 1-ге чедир көөрүн болгаш шиитпирлээрин сүмелээн.

Эвилелдешкен Республикаларның Министрлер Чөвүлелдерининге бадылаан даңзыда кирген министерстволарның болгаш ведомстволарның автомобильдериниден ангыда бүгү-ле бүдүрүлге, албан черлериниң болгаш организацияларның чүүк автомобильдерин база автокожугларын чолаачы составы болгаш септелге дериг-хереклерди-биле катай 1979 чылдың тараа ажаап алыышкынынга хаара тударын, хаара тутхан автомобильдерни автомобиль ажыл-агыйларынга, совхозтарга, колхозтарга быжыглаарының база ол автомобильдерден автоколонналарны организастаарының чурумун тургузарын, а ол ышкаш оларны магадылал кезектер, септелге дериг-хереклери болгаш нефть продуктуларын-биле хандырарының чурумун доктаадырын чөпшээрээн.

(Эгезин, Төнчүзү 2-ге арында).

ҮГҮ БЕШ ЧЫЛ: ажыктыг чорук болгаш цынар

ХҮЛЭЭЛГЕ КҮҮСЕТТИНГЕН

Тываның автосептелге заводунуң коллективи бирги кварталда продукция сайгарарының планын 101,4 хуу күүсеткен болгаш пландан ажыр 4 мун рубльдиг продукциязын сайгарган. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезиниң планы 1,3 хуу ажыр күүсеттинген.

Заводтуң коллективинің бирги квартында алган социалистиг хүлээлгелериниң бүгү пунктулары күүсеттингени автосептекчилериң кужениишкининг ажылдаанының түннели. Чижеглеп саналаа-биле алырга олар пландан ажыр 6 автомобильди септээн, 21 тонна шойну кудуп белеткээннер. Камналга чурумун сагыыры заводта багай эвес чоруп турар. Бирги кварталда коллектив 8 мун киловатт электри энергиязын, 10 тонна хөмүр-дашты, 1 тонна металлды камнап алган.

Заводтуң цехтериниң арызында калбарган социалистиг чарышка мастер Владимир Иванович Белостоковтун удуртканы шуткулга цеги квартал түннели-биле тиилекчи болган. Цехтиң коллективи планныг онаалдазын 109,7 хуу күүсеткеш, планга немей 5 мун рубльдиг продукциязын бүдүрген. Онгу беш чылдың хуулга планныг онаалдаларын 2 чыл 6 ай дургузунда күүсеткен шалыпчы шуткукчулар Анатолий Смородников, Владимир Мартынов, Евгений Лубенский олар чарышты баштаан турар.

Механиктиг участоктуң коллективи (мастери А. Д. Ковалёв) база бедик көргүүзүлерни чедип алган. Чарышка ийиги черни алган участоктуң мурнакчылары Василий Шадрин, Геннадий Настрипцев олар эш-өөрүнге эки үлегер-чижекти көргүзүп турарлар.

Илья Сарычаковтуң бызаңчылар бригадазы 128 кузовларны септээр социалистиг хүлээлгезин 136 кылдыр күүсеткен. Мурнакчы бригада планнан ажыр 5 мун рубльдиг продукциязын бүдүрген.

Дуржулгалыг бызаңчылар Савелий Грехов, Валерий Матвеев, Владимир Горбанов олар кызымак ажыл-ижи-биле төлептиг үлүг-хуузун киириш турарлар.

Автосептелге заводуңуң коллективи ленинчи коммунистиг субботникти организастыг эрттирер дээш белеткеним турар. Участоктарга, цехтерге күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн чедип алыр дээш цехтерде, участоктарда дериглелериниң, механизмнериниң үүрмек септелгезин, үзеп-чаарын чорудуп турар. Субботникти штабы кайы пехке кандыг хемчээлдиг ажылдыг кылдыларын тодараткан. Ол хүн 148 кижи ажылдан үнер болгаш 6200 рубльдиг продукциязын бүдүрер. Заводтуң коллективи ажылдан алган акшазындан 600 рубльди онгу беш чылдың фондузунче шилчидер.

А. ТОМИЛИН,
автосептелге заводунда план кылдаанының начальниги.

ШЫНАР ДЕМДЭЭН ТЫВЫСКАН

Бистин республиканың үлетпүр бүдүрүлгелериниң продукциязынга аттестастаашкын кылып, шынар категорияларын тыпсыр ажыл чыл келген тудум-на улам калбарын турар. Ол дээрге, республиканың бүдүрүлгелериниң коллективтериниң ажылдың шынарын эки-жидер, ажыктыг чорукту улгаттырар дээш демиселиниң күштелип турарының хереченизи болур. Күрүненің шынар демдээн моон мурнунда республикага бир-ле дугаарында Кызылдың дааранылга фабриказының кылыгларынга тывыскан турган. Чоокта чаа база-ла ол фабрикага дааранылга кылыгларын түскай комиссия хынаан көргеш, оларның чамдыктарынга шынар категорияларын болгаш күрүненің Шынар демдээн тыпсырын шиитпирлээн.

Комиссияга аттестастаары-биле дөрт кылыгларны киирген. Кызылдың үлетпүр садыныңы, республиканың хереглекчилер ниитилелиниң «Росторгодежда» базазының, Стандарттарга болгаш хемчээшкин техниказынга күрүне хайгааралының Тыва лабораториязының төлээлекчилери көрүлдеге киирген дөрт кылыгларының үжүнге 38 балл тывысканнар. Ынчангаш ол кылыгларга күрүненің Шынар демдээн тыпсыр дээн. Күрүненің шынар демдээн тыпсыр дээн кылыгларның дугайында материалдарны бадыладырыбыле Москваже чоруткан.

Л. ШАГАРОВА.

ХОВУ-АКСЫ: хожудап турарлар чок ажылдаар

Март айның 23-24 хүннеринде Хову-Аксы суурга «Тыва кобальт» комбинаттың баазазынга республиканың үлетпүр ажылдакчыларының семинары болуп эрткен дугайын солуннарга бижээн. Үк семинаргa СЭКП Кызыл хооркомунуң болгаш райкомнарының секретарлары, хооркүүскомнарның даргаларының оралакчылары, профэвилелдиң адырлар обкомнарының даргалары, ВЛКСМ хөрөй болгаш райкомнарының секретарлары, улусчу контрольдуң, министерстволарының болгаш ведомстволарның харысалгалыг ажыдакчылары киржип, күрүне планын бүгү бүдүрүлгелериниң болгаш организацияларның күүсеткен турарын хандырар талазы-биле Ростов областың партия организациязының ажылынын дуржулгазын бистин республикага нептередир дугайында айтырыгны сайгарып чугаалашкан.

Ростовчуларның «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп кыйгырыгы бүгү чуртта нептерээн болгаш онгу беш чылдың планныг онаалдаларын база бедиткен хүлээлгелерин чылдар аайы-биле чедишкининг боттандырарынга бодунуң эки салдарын чедирип турар. Ол эгелээшкин талазы-биле СЭКП Төп Комитединиң хүлээп алган доктаалын боттандырар дээш партияның Тыва область организациязының XVII конференциязы тодаргай сорулгаларны салган. Бо эгелээшкин республиканың элээн хөй үлетпүр бүдүрүлгелериниң нептереп турар.

Ынчалган ол семинарның аңаа эрткени-даа таварылга эвес.

«Тыва кобальт» комбинаттың парткому, профэвилел организациязы администрациязы-биле кады онгу беш чылдың эгезинде коллективтиг социал-экономиктиг хөгжүлдезинин планын чогаадып кылган, эрткен чылдарның дургузунда үк планда айыттынган бүдүрүлгениң ажыктыг чорудун база күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн белиделиниң, ажылчыннарның мергежилин бедиделиниң, оларның ажыл-амыдыралынга таарымчалыг байдалдарны тургузарының, ыыштанылгазын организастаарының талазы-биле хөй хемчеглерни багай эвес боттандырып келген.

Ол чорук—ростовчуларның үлегерин өзугаар социалистиг чарышты организастаарынга, ол системаже шилчиринге эки салдарлыг болган.

Хову-Аксының ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары «Чаңгыс-даа хожудап турарлар чок ажылдаалы!» деп кыйгырыгның адаа-биле чарышты организастаарынга белеткел ажылдарын чыл эгезинден бээр чоруткаш, ол система өзугаар март айда ажылдай берген.

(Хову-аксыныларның ол дуржулгазын үшкү арында парлаан).

ЧУРУКТА: металлургтар суурунда кесну агитацияның бир хевири.

СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНДЕ БОЛГАШ ССРЭ-НИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИНДЕ

(Төнчүзү. Эгези 1-ги арында).

Тарааны болгаш кедээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын сөөртүр чүүк автомобильдериниң дүн-хүн чокка ажылдаарын организастаары әргежок чугула деп санаан. Ол соруулга-биле эвилелдешкен болгаш автономнуг республикаларның Министрлер Чөвүлелдери, крайкүүскомнар, облкүүскомнар дүжүт ажаан алыышкынында ажылдап турар бүгү автомобильдериниң чолаачы составын четчелээр, әргежок чугула апарган таварылгада улус ажыл-агыйының өске адырларындан чолаачыларны алыр үжүрүүг.

Автомобиль чолаачыларының, септелге ажылчыннарының, механиктериниң, автомобиль ажыл-агыйларының, автоколонналар начальниктериниң, диспетчерлериниң, а ол ышкаш колхозтарның болгаш колхозтар аразының бүдүрүлгелериниң, организацияларының тараа, кедээ ажыл-агыйның өске-даа продуктуларын, силос база сенаж массаларын сөөртүү-биле чоруткан автомобиль чолаачыларының ортумак ажыл төлевириниң 75 хуузун, ынчалза-даа командировказының бүгү үеазинде кол ажылдап турар чериниң тарифтиг шалыңындан эвээш эвес ыллдыр хевээр арттырарын көрүп турар. Айыттынган түңнери бүдүрүлге, албан черлери болгаш организациялар ол ажылдакчыларның кол ажылдап турар чериниң аайы-биле боттарының акшахөрөңгилериниңде, а колхозтардан, колхозтар аразының бүдүрүлгелериниңден болгаш организациялардан чоруткан чолаачыларга — дүжүт ажаалдазынга ажылдаары-биле кайнаар чоруткан болдур, ол организациялар болгаш ажыл-агыйлар эвилелдешкен республикаларның бюджединден төлеп бээр. Аңаа холбаштыр командировкалаткан ажылдакчыларга хүн шүүделин болгаш квартира хөлөзинин төлевес.

Тараа болгаш 1979 чылдың дүжүдүнүң өске-даа кедээ ажыл-агый продуктуларын сөөртүү-биле хөй чүүк алыр автомобильдерге болгаш кожуулуг автомобильдерге (автопоездилерге) ажылдап турар чолаачыларга доктаатканган ажыл шагының иштинде эолчег санывда-ла эолчег даалгазын күүсеткен болза, аңаа кылган ажылының түңнелдерин әзугаар санаап, тарифтиг шалыңының 25 хуузу-биле немештир шаңнал төлевирин бээр.

Комбайннардан тараа болгаш сөөкла сөөртүп база белеткел черлеринге ийи эолчегде (бир автомобильге ийи чолаачыдыг) ажылдап турар автомобильдер чолаачыларына ажылдың кылыр нормачижээн ажыр күүсеткени дээш хонукта 20 шак дээш тарифтиг шалыңының 20 хуузу-биле шаңнаарын, а Сибирьниң, Уралдың, Адакы болгаш Ортаакы Волганың районнарына, Казах ССР-ниң күр черлиг районнарына тараа сөөртүп ажылдап турар чолаачыларга тарифтиг шалыңының 40 хуу хемчээли-биле шаңнаарын автомобильдер чолаачыларын шаңнаар талазы-биле мурнунда доктаатканган хемчеглерге немештир 1979 чылда эгелеп чорударын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге чөпшээрээн. Шаңналды хонукта даалганы күүсеткен таварылгада хонук санының түңнелдерин болгаш дараазында хонукта ажылдаарынга автомобиль таарымчалыг, үрелик эвес кылдыр дужаатты-нганда тыпсыр. Бо доктаалда көрдүнген чолаачыларга төлевирин оларның ажылдап чеде берген бүдүрүлге черлерин болгаш организациялар бээр.

Совхозтарның болгаш күрүнеңиң өске-даа кедээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниң тракторист-машинистеринге, а ол ышкаш дүжүт ажаан алыышкынынче чоруткан, тараа болгаш тараа-бобы культураларының, хөй чылдыг сигеннериниң үрезиннериниң, әңдолгунедтиң, силос болгаш мал чемнери культураларының ажаан алыышкынында ажылдап турар тракторист-машинистерге болгаш өске-даа механизаторларга ажыл-агыйда доктаатканган сезон нормазын күүсеткени дээш, дүжүттү эки шынарлыг, чидириг чокка ажаганда 2-ден 4 центнер чедир тарааны (төлевир чокка) бээрин база көрүп турар.

Комбайннарга болгаш ажаан алыышкынның өске-даа агрегаттарына ажылдаар өске ажылдакчыларга тарааны: тракторга ажылдап турар машиниске 80 хуу, комбайнда ажылдап турар тракторист-машинистиң дузалакчызынга база автомобиль чолаачыларына түс-түзүнде 70 хуу, ажаан алыышкын агрегадын хайгаарап турган эдикчи-мастерге комбайнда ажылдап турар тракторист-машиниске берген тараанның хемчээлинің 50 хуузун бээр. Оон-биле кады тракторист-машинистериниң болгаш өске-даа ажылдакчыларның күүсээнин әзугаар натуралдыг төлевирин алза чогуур тараазының садар өртээ хемчээлдиг акша-биле солун база болур.

Сибирьниң, Уралдың, Ыракы Чөөн чүктүң болгаш Казахстанның күр черлериниң жаткаларга ажылдап турган тракторист-машинистерге культура бүрүзүнүң массалыг ажаан алыышкынының баштайгы чеди хонуунда ажаан алганы гектар бүрүзү дээш, дүжүттен болгаш ажаан алыышкынның байдалындан хамаарыштыр 0,5 килограмм тарааны, чочак-тарааны, чочак-тараа ажаан алыышкынына 1,5 килограммга чедир үрезинни бээри көрдүнген. Совхозтарның болгаш күрүнеңиң өске-даа ажыл-агыйларының тарааны айыттынган хемчээл-биле бээриниң норма-чижээн болгаш чурумун эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдери доктаадыр.

Картофельдиң, ногаалларының, чимистериниң, виноградтың, каттарның болгаш бахчи культураларының дүжүдүнүң 10 чедир хуузун совхозтарның доктаамал ажылдакчыларына, а ол ышкаш ол культураларны ажаан алырынга хаара тутканган ажылдакчыларга планнаттынган бот-үнезин әзугаар, ынчалза-даа үүрмектеп садар өртектериниңден улут эвес кылдыр ажыл төлевириниң орнунга бээрин совхозтарның болгаш кедээ ажыл-агыйның өске-даа бүдүрүлгелериниң директорларына чөпшээрээн.

Совхозтарның болгаш күрүнеңиң өске-даа кедээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниң ажылдакчыларына доктаалда айыткан шаңнал-макталдарны ажыглаарын колхозтарга база сүмелээн. Ажаан алыышкынының транспорт комплекстериниң ажылдакчыларының ажаан алыышкынны кыска хуусаада, чидириг чокка эртиреринге материалдыг сонуургалын күштелдирер соруулга-биле комбайннарга болгаш ажаан алыышкынның өске-даа агрегаттарынга ажылдап турар тракторист-машинистериң херек кырында ортумак ажыл төлевирин хамаарыштыр комплекстер ажылдакчыларынга ССРЭ-ниң Кедээ ажыл-агый министерствозу-биле сүмележип турган, совхозтардан болгаш күрүнеңиң өске-даа кедээ ажыл-агый бүдүрүлгелериниңден төлээрин 1979 чылда дужулга кылдыр эгелээрин чөпшээрээн. Ажаалга агрегаттарының техниктиг хандырылгазын чорудып турар эдикчи-мастерлериниң, ажылчыннарның болгаш комплекстиң составында өске-даа ажылдар кылып турар тракторист-машинистериниң ажыл төлевириниң хемчээлин ол ажылдакчыларга доктаадын тургускан тариф ставкалары биле ажаалда агрегадында ажылдап турар тракторист-машинистериң тариф ставказының аразында ылгалын барымдаалап түргаш, ажаалда агрегаттарында ажылдап турар тракторист-машинистериң ортумак шалыңындан хуу-биле тодарадыр. Ажаалда агрегаттарын хандырып турар автомобиль чолаачыларының ажыл төлевирин ажаалда агрегаттарында ажылдап турар тракторист - машинистиң ортумак ажыл шалыңының 80 чедир хуузу хемчээл-биле, комплекстер начальниктериниң 120 чедир хуузу хемчээл-биле болгаш оларның дузалакчыларының 80—100 чедир хуузу хемчээл-биле төлээр.

Ажаалда-транспорт комплекстериниң ажылдакчыларының күш-ажылының төлевирин ажылдарны бедик шынарлыг кылдыр күүсеткеңде, а ол ышкаш комплекстиң бүгү ажылдакчыларының ажыл төлевириниң түңү ажаан алган продукциянның чаңгыстың хемчээлинге онааштыр алырга, күш-ажыл төлевириниң күштүг болуп турар негелделерин әзугаар төлеп бээр шалыңың чогуур түңү-биле деңнээрге, оон көвүдевес болза, үстүнде айыткан чурум әзугаар төлээр.

Республикаларның, крайларның болгаш областларның иштики курлавырларын барымдаалап, ажыл-агыйларның удуртукчулары-биле дугурушканын әзугаар, кедээ ажыл-агый ажылдарынга база тараа хүлээп алыр бүдүрүлгелерде ажылдарга хаара тутканган ажылчыннарга база албан-хаакчыларга орук шүүделин, квартира хөлөзинин төлевес.

1979 чылда өске республикаларның, крайларның болгаш областларның колхозларында база совхозларында дүжүт ажаалдазының ажылынче чоруткан тракторист-машинистерге болгаш өске-даа механизаторларга түр ажылдаар черинге чедир орук шүүделин баарын, дедир келирин болгаш оларның орукка чораан үезинде база совхозка азы колхозка барганының баштайгы үш хонуунда ортумак ажыл төлевирин төлеп бээрин эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге чөпшээрээн. Совхозтарга ук механизаторларның күш-ажыл төлевирин ол-ла совхозтарда күштүг болуп турар нормаларны база расценкаларны әзугаар төлээр.

Ол ажылдакчыларның кол ажылдап турар черинде ортумак ажыл төлевириниң 75 хуузу хевээр артарын доктаатканган. Ол түңнерни механизаторларның кол ажылдап турар черинің будүрүлгелери болгаш организациялары боттарының хөреңгилериниңден төлеп бээр, а колхозтардан чоруткан механизаторларга — оларның дүжүт ажаан алыышкынынга ажылдап барганы ажыл-агыйлар ол-ла республиканың бюджединден төлеп бээр. Оны барымдаалаш, командировкаладып чоруткан механизаторларга орук шүүделин болгаш квартира хөлөзинин төлевес.

Командировкалап келген механизаторларның күш-ажылын совхозтарда күштүг болуп турар нормаларны болгаш расценкаларны әзугаар төлээрин колхозтарга сүмелээн.

Колхозтардан командировкалап чоруткан механизаторларның шалыңына мергежил талазы-биле ажыл стажы дээш немелдени кол ажылдап турар черинде доктаатканган хемчээлдер-биле санаан бээр. Айыттынган немелдени дүжүт ажаалдазынга механизаторларның командировкалап келгени ажыл-агыйлар төлээр.

Өске ажыл-агыйларже дүжүт ажаалдазынга чоруткан тракторист - машинистериң болгаш автомобиль чолаачыларының ажылдаан үезин чыл бүрүде төлелгелиг шолаа алыр эргени бээр күш-ажылга киржилгезиниң минимумун күүсеткенинге киир санаарын колхозтарга сүмелээн.

Чурттун өске районнарынче бөдүүн чемнер белеткээр-биле чоруткан, совхозтарның болгаш өске-даа күрүне будүрүлгелериниң тракторист-машинистеринге база автомобиль чолаачыларына күш-ажыл төлевириниң болгаш чоруурунуң шүүделиниң бо доктаал-биле тургускан чурумун ажыглаарын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге чөпшээрээн.

Чедип келген ажылчыннарны оран-сава-биле, культурамыдырал, медицина хандырылгазы-биле хандырарын, а ол ышкаш айыткан ажылчыннарны күш-ажыл камгаладының дүрүмнерин шыңгыы сагын турган, дүжүт ажаалдазынга чөптүг ажыглаарын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге санаалдаан.

Совхозтарга өстүрер база үрезиниң алыр свекланы ажаан алырында ажыллан турар тракторист-машинистериң күш-ажылын 1979 чылда массалыг ажаан алыышкынның баштайгы хүннериниң үезинде (ынчалзажок он хонуктан хөй эвес) СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш ВЦСПС-тиң мооң мурнунда хүлээп алганы, тараалаары, тараа-бобыларны, силос кылыр кукурузаны, тарымал тоорукту, картофельди болгаш сиген үрезиннерни ажаан алырында ажылдап турар тракторист-машинистериң күш-ажылын төлээр дугайында доктаалында көрдүнген улгаттырган расценкалар-биле төлээрин эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелинге чөпшээрээн.

РСФСР-ниң болгаш Казах ССР-ниң күр чер районнарынга дүжүт ажаан келген болгаш ол районнарга комбайнга сезонда кылыр ажылнормазын күүсеткен тракторист-машинистерге, тракторист-машинистериң дузалакчыларынга тарааны 10 хуу чедир, а сезон нормаазын күүсетпээннерге эвээш хемчээлдигни күрүнеңиң садын алыр өртектерин әзугаар туда садарын колхозтарга, совхозтарга болгаш күрүнеңиң өске-даа кедээ ажыл-агый будүрүлгелериниң садарын чөпшээрээр эргени РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинге болгаш Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге берген. 1979 чылдың дүжүт ажаан алыышкынынга ажылдап алган тараазының хемчээлинің дугайында ажылагыйлардан берген шынызлганы түс бүрүзү көргүскенде, РСФСР-ниң болгаш Казах ССР-ниң күр чер районнарынга дүжүт ажаалдазынга келген тракторист-машинистерден, тракторист-машинистериң дузалакчыларындан болгаш автомобиль чолаачыларындан 14 центнер чедир, а өске районнарга ажаан алыышкынга келгеннерден—4 центнер чедир тараанда станциялар болгаш турлаглар чаныың тараа хүлээп алыр будүрүлгелериниңе хүлээп алырын база ынча хемчээлдиг тараанда доктаамал чуртаан турар черинден бээрин 1979 чылда ССРЭ-ниң Белеткелдер министерствозунга чөпшээрээн.

1979 чылда колхозтарга болгаш совхозтарга ажылдың эңне күзениишкининг үелеринде тракторларны база автобензовозтарны чолаачы составы-биле кады, а ол ышкаш тракторист - машинистериң болгаш өске-даа механизаторларны, автомобиль чолаачыларын үлетпүр, транспорт болгаш өске-даа будүрүлгелерден, албан база организация черлеринден оларның доктааткан планныг онааалдаларны күүседиринге когарал болдурбайн хаара тударын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге чөпшээрээн.

1979 чылда колхозтарже болгаш совхозтарже командировкаладып чоруткан тракторист-машинистериң, өске-даа механизаторларның болгаш автомобиль чолаачыларының ажыл төлевири 1978 чылда күштүг бооп турган байдалдарынга үүлдешкек болур дугайының тайылбырын бээрин ВЦСПС-биле кады Күш-ажыл болгаш социал айтыырлар талазы-биле ССРЭ-ниң күрүне комитединге дааскан.

Совхозтарның болгаш кедээ ажыл-агыйның өске-даа күрүне будүрүлгелериниң белеткеп алган сигениниң болгаш силозунуң 10 чедир хуузун, саваңының 20 чедир хуузун сиген, саваң белеткелинде, силос, сенаж салырында, сигениң витаминниг далганын будүрериниде ажылдап турарларга ажылының немелде төлевири кылдыр бээрин (халаска), хуузунда мал-маганныг өске ажылдакчыларга оон планныг бот-үнезин әзугаар садарын совхозтарның болгаш кедээ ажыл-агыйның өске-даа күрүне будүрүлгелериниң удуртукчуларынга 1979 чылда чөпшээрээр.

Тракторлар болгаш машиналар ажыглаттынмас черлериниң сигенин хол-биле кезип, белеткеп турар ажылдакчыларга оларның белеткээн сигениниң 50 чедир хуузун боттарынга бээр (халаска) әргени совхозтарның, арга-арыг ажыл-агый черлериниң болгаш кедээ ажыл-агыйның өске-даа будүрүлгелериниң директорларынга тывыскан. Халаска берген сигении белеткээни дээш ажыл төлевири санавас.

Совхозтарның болгаш өске-даа күрүне албан черлериниң ажылдакчыларын деткириниң бо хевирлерин колхозтарга база ажыглаарын сүмелээн.

Күскү эрте чер аңдарылгазында ажылдап турар тракторист-машинистерге тарааны книр садып алыр өртектербиле совхозтарның болгаш кедээ ажыл-агыйның өске-даа күрүне будүрүлгелериниң садарын чөпшээрээр, колхозтарга сүмелээр эргени эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге тывыскан.

Тарааны хүлээп алырының хуусааларын кызырар соруулга-биле күр черлер районнарының тараа хүлээп алыр пунктуларында чүлүрер болгаш дүжүрер ажылдарда ажылдап турар чүдүрүкчү-ажылчыннарның ажыл төлевирин, бир эвес олар хүнде кылыр ажыл нормазын күүседип турар болза, тарааны хүлээп ап эгелээнинден 1979 чылдың декабрь 1-ге чедир 50 хуу өстүрген расценкалар-биле төлээр эргени РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелинге болгаш Казах ССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге тывыскан.

Орук харылзаа министерствозунга дараазында үүлдерни сүмелээн:

— РСФСР-ге, Украин болгаш Казах ССР-лерге тургустунгулаар автоколонналарга машиналарны будүрүп берип турар заводтардан чедирерин, автоколонналарны ажылдаар чердеринче болгаш бир черден чаа ажылдаар черлеринче дажыглаарын, оон аңгыда доктаамал ажылдаар черлеринче дедир чедирерин автоколонна бүрүзүнге бир пассажир вагонун аңгылавышаан, демир-орук транспорту-биле (оперативтиг элеконнар-биле) хандырар;

— «Ростсельмаш» будүрүлге каттыжыышкынынга, Красноярскиниң, Таганрогтуң, Туланың комбайн заводтарынга, оон аңгыда Воронежтиң тараа машиналарының заводунга болгаш Бердянскиниң жаткалар будүрер будүрүлге каттыжыышкынынга 1979 чылдың июнь-август айларында чүүктү әкелгениниң аайы-биле демир-орук вагоннарын аңгылап бээр;

РСФСР-ниң мурнуу районнарындан, Украин ССР-ден, Узбек ССР-ден, Грузин ССР-ден, Туркмен ССР-ден, Таджик ССР-ден, Азербайджан ССР-ден, Молдав ССР-ден, Армян ССР-ден болгаш Казах ССР-ден фруктулар болгаш ногаалар чүдүрген вагоннарның чедер черлеринге шалыпкын четкен турарын 1979 чылда хандырар. Шимчэшкин графиктеринге ол продуктуларны дажыглаар дүрген эргилип турар тускайлаттынган поездилерни планнап киирер;

— белеткел организацияларының планнына дүүштүр, а ол ышкаш продукцияларны чүдүрүп сөөртүп эгелээринге чедир беш хонук бурунгаар киирген чагыларны барымдаалап арбуз болгаш дыня сөөртүр вагоннарны бээр;

— доктаалда айытканын әзугаар 1979 чылда кедээ ажыл-агыйга хереглээр автомобиль бензинин болгаш дизельдиг одаар чүүлдүң сөөртүлгезин хандырар;

— эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдериниң чагыы-биле өске республикаларга, крайларга болгаш областларга белеткээн малдың бөдүүн чемнерин колхозтарга, совхозтарга болгаш кедээ ажыл-агыйның өске-даа будүрүлгелерге 1979 чылдың октябрь 1-ден 1980 чылдың май 1-ге чедир сөөртүр, ону пресстеп каан бөдүүн чемнериң хемчээлин вагоннарга чедир чүдүрбээни дээш торгаал албайн, күштүг бооп турар тарифтен 50 хуу чиигелделит кылдыр чорудар;

Үрезиннерни, автомобильдерни, тракторларны, кожуг машиналарын, кедээ ажыл-агыйның техниказын, дериг-херекселдерни, артык кезектерни, автомобиль дугуйларын, металл-прокаттарны, ыяш болгаш тулуг материалдарын, нефть продуктуларын, минералдыг чемишчидилгелерни, хоран химикаттарны, малга бээр дусту болгаш өске-даа материалдарны сөөртүү-биле әргежок чугула вагоннарны, судноларны болгаш контейнерлерни бээрин база чүүктүг демир-орук транспортының чер-черге, а суг орук транспортынга судноларның шимчэшкинин доктаамал контрольга алырын Далай флодунуң министерствозунга, РСФСР-ниң орук харылзаа министерствозунга болгаш Хем флодунуң министерствозунга хүлээндирген. Ол бүгү үүлдер кедээ ажыл-агыйга дүжүт ажаалдазын, тарааны болгаш өске-даа продуктуларны садып ап белеткээрин база шыгжап кадагалаарын хандырары-биле холбашкан болгаш тараа хүлээп алыр будүрүлгелерге элеваторларның, комбикорм будүрүлгелериниң болгаш өске-даа объектилериниң тудуунга хереглеттивер. Онза чугула апарганда пландан ажыр чүүк сөөртүү-биле министерстволарга болгаш ведомстволар-биле дугурушканын әзугаар айыттынган чүүктерни сөөртүр вагоннарны, судноларны болгаш контейнерлерни бээрин хандырар.

Кедээ ажыл-агый чүүктерин болгаш кедээ ажыл-агый продуктуларын сөөртүкен вагоннарның чүүгүн дүжүрерин дүргедедириниң хемчеглерин ажылдап кылырын болгаш боттандырарын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ССРЭ-ниң министерстволарынга болгаш ведомстволарынга сүмелээн. Онза чугула апарганда ажаалда техниказының өртээн төлөрө-биле, тараа кургадыр пунктуларны, кыры шывыглыг шаңнарны болгаш тараа шыгжаар черлерни, а ол ышкаш техниктиг хандырылганың станцияларын болгаш пунктуларын тударынга болгаш эде дериң кылырынга чарыдаары-биле чамдык колхозтарга, совхозтарга болгаш кедээ ажыл-агыйның өске-даа будүрүлгелеринге үр хуусаалыг чөлиин тыпсырын ССРЭ-ниң Күрбанкызынга сүмелээн.

Әргежок чугула апарган таварылгада 1979 чылда кедээ ажыл-агый ажылдарынга дээди өөредилге черлериниң студентилерин (бирги болгаш доозар курстардан өскезин) болгаш тускай ортумак өөредилге черлериниң үстүү курстарының сургуулдарын (доозар курстардан өскезин) киириштирерин, а ол ышкаш профессионал-техниктиг өөредилге черлериниң сургуулдарын (ортумак профтехучилищелерден өскезин) кедээ ажыл-агый ажылдарынга ол өөредилге черлеринде өөренип турарларны чүгле шуут әргежок чугула апарган таварылгада бир айдан хөй эвес хуусаада киириштирерин эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге чөпшээрээр.

1979 чылда ажаалда техниказын, элеваторларны болгаш тараа складтарын септээринге, дүжүт ажаалдазынга белеткелге болгаш ону чорударынга, кедээ ажыл-агый продуктуларын болгаш мал чемнерин белеткээринге, а ол ышкаш мал кажааларын септээринге, кормоцехтерни база кормокухняларны дериң кылырынга болгаш фермаларда хөй күш үнер ажылдарны механизастаарынга үлетпүр будүрүлгелериниң талазынан шеф дузазы көргүзерин колхозтарга, совхозтарга, тараа хүлээп алыр болгаш тараа арыглан кылыр будүрүлгелерге организастаарын эвилелдешкен республикаларның Компартияларының ТК-ларынга, крайкомнарга, обкомнарга, райкомнарга болгаш үлетпүр будүрүлгелериниң партия организацияларынга сүмелээн.

1979 чылдың дүжүт ажаалдазын чорударынга тускайлап берген материалдыг курлавырларның эң шыңгыы камналгазын хандырарын эвилелдешкен республикаларның Министрлер Чөвүлелдеринге, ССРЭ-ниң Кедээ ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Мелиорация болгаш суг ажыл-агый министерствозунга, ССРЭ-ниң Белеткелдер министерствозунга болгаш ССРЭ-ниң Сельхозтехниканың күркомитединге хүлээндиргеи.

Кедээ ажыл-агыйга хереглээр материалдыг чепсек-херекселдерни будүрериниң болгаш чедириң бээриниң талазы-биле доктааттынган даалгаларның күүселдези дээш ССРЭ-ниң министрлери болгаш ведомстволарының удуртукчулары хууда харыысалгалыг болур кылдыр тургускан.

Доктаалда көрдүнген даалгаларның күүселдези дээш контрольду чорударын ССРЭ-ниң улусчу контроль комитединге дааскан.

СЭКП Төп Комитединиң болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң доктаалында 1979 чылда дүжүт ажаан алыышкынынга белеткелдя болгаш ажаан алыышкынны чогуур өйүнде чорударының кедээ ажыл-агый продуктуларының база мал чемнериниң белеткелин база 1979—80 чылдарның үезинде мал кыптаглаашкынын чедишкининг чорударының талазы-биле өске-даа хемчеглерни тодаратган.

* * *

СЭКП ТК-ның июль, ноябрь (1978 чыл) Пленумнарының шиитпирлерин удуртулга болдургаш, партия, совет, ажыл-агый, профэвилел болгаш комсомол организациялары, колхозтар болгаш совхозтар, үлетпүрүңү болгаш транспорттуң организациялары кедээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдер талазы-биле сорулгаларны чедишкининг күүседиринге боттарының бүгү күштерин киирер болгаш 1979 чылда дүжүт ажаалдазын чидириг чокка чогуур өйүнде чорударын, четчир санныг әргежок чугула мал чемнерин белеткээрин, тараа болгаш өске-даа кедээ ажыл-агый продуктуларын күрүнеге садарының планнарын долдур болгаш ажыр күүседирин хандырар баа 1979—80 чылдың үезинде мал кыптаглаашкынын чедишкининг чорудар даңш хемчеглерни алыр дээрааннге СЭКП Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүдели бүзүрелин илергейлээн.

Лина Григорьевна Ярлыкова Кызылдың нефть продуктулары сайгарар базазында бензозаправщиктеп 20 чыл ажыг ажылдап келген. Ол онаашкан ажылынга харыысалгалыг, кызымаек. Автозаправканың № 79 станциязының коллективи планныг онаалдазын үргүлчү ажыр күүседип турарында. Лина Григорьевна ышкаш мурнаичыларның киирген үлүг-хуузу эвээш эвес. Будүрүлгениң хоочуну Л. Ярлыкованың төлептиг күш-ажылын үнелеп, Совет чазак ону «Хүндүлелдиң Знаазы» орден-биле шаңнаан.

Балдының мергежилинге Лина Григорьевна 18 кижини өөрөткен. Олар амгы үеде аңгы-аңгы станцияларда ажылдап турарлар.

А. БЕЛОГОРСКИЙНИҢ фотозу.

ХАЖЫДЫЫШКЫННАРНЫ БОЛДУРБАС

Барыын-Хемчик райпозунуң Ак-Довуракта ажылчын хандырылга киллизиниң садыг, ниити чемненилге черлеринде ажылдап турар ажылдакчыларның барааннарга болгаш аъш-чемге доктаатканган өртектерни шын тургузуп, ону ажыглап турарының дугайында хыналлданы чоокта чаа эрттирген. Мурнуку чылдарга дениээрге, үстүнде садыг организацияларында, бо талазы-биле ажыл экижээни хыналлдадан илерээн.

Ынчалза-даа чамдык кижилериниң ажылжинге харыысалга чогундан болгаш аксеткилдиг эвес чоруундан күрүненің доктаатканган өртектеринге хажыдыышкыннарны болдуруп турар чоруктар ам-даа барын база ол хыналда көргүскен. Шак мындыг фактылар Ак-Довурак хоорайның болгаш Барыын-Хемчик райпозунуң садыг, ниити чемненилге черлеринде бар болган.

Ак-Довурактың 8 дугаар аъш-чем магазини (садыгжызы А. Быткова) бирги сорттуң өртээ 0,28 көпеектиң рожкизин 0,31 көпеекке садып турган. Ол-ла садыгжы садып алыкчының 2 рубль 98 көпеек өртектиг садып алган үүлүнден 3 рубль 05 көпеекти ап, садып алыкчыдан 7 көпеекти артыкка алганы хыналлдадан илерээн. Банкалыг суттерни делгеп көргүспейн, чажырып алган турган. Ол суттерни садыгжы таныш-көрүш эш-өөрүнге чажыды-биле садыглап турганы ол дээрэ моон тодаргайдыр. Шак мындыг чурум хажыдыышкыннары Ак-Довурактың 7 дугаар столоваязындан база илерээн. Улуска берип турган хаарган эттиг картофельдиг блюдоларны деңзилеп көөрге, биргизинге 5 грамм эттти, 20 грамм картофельди, а өскезинге 20 грамм эттти чедир кагбайн турар болган. Столоваяның кылып турар булочкаларындан 5-ти деңзилеп көөрге, 500 грамм болурунуң орнунга 475 грамм, а 5 котлетаны деңзилээрге, 620 граммның орнунга 550 грамм болуп, бо талазы-биле база-ла чемни чедир кылбайн, деңзилеп көрбейн турары тодаргайы-биле илерээн. Столоваяда январь 31-де диетиктиг чуургаларны чартык ай ажыг үеде өртээн чиигетпейн, бирээни-ле 12 көпеекке садып турган, садып алыкчылардан 100 рубль 80 көпеекти ажыр алган. А өртээ 25 көпеек хлебти чемненикчилерге бээрде, 16 чара кезип турган, 32 көпеекке садып турган.

4 дугаар столоваяның повары А. Д. Дубровина хой эъдиндеи кылган рагуга эътти 15 грамм чедир бербейн турган болгаш ажылчын инвентарын маркалавайн турганы билдинген.

1978 чылдың март 1-ден эгелеп чамдык барааннарга өртектер чиигелдезин болдурганы билдингир болгай. Бо талазы-биле чогуур үезинде тодаргай ажылдарны райпонуң харыысалгалыг ажылдакчылары болгаш садыгжылар чорудар ужурлуг. Ындыг турбуже райпо даргазының садыг талазы-биле оралакчызы Г. А. Мельникованың болгаш садыг киллизиниң инструктору Р. М. Матвееваның контроль, харыысалга чогундан чамдык барааннарны эрги өртээ-биле хевээр садып тургулаан фактылар хөйү-биле тывылган. Кызыл-Мажалыкта «Одежда» магазин (эргелекчизи К. Ооржак) чаа өртээ 8 рубль 50 көпеек хереженде хөйленнерни эрги өртээ 12 рубль 40 көпеекке, Шекпээриң магазини (эргелекчизи Н. Ооржак) эрги өртээ 10 рубль 70 көпеек эр хөйленнерни ол хевээр садып, 4 рубль 50 көпеекти артыкка ап турган. Аянгатыла магазин (эргелекчизи М. Ооржак) тос үүл барааннарга өртээн 90 көпеектен 4 рубль чедир өстүрүп алган садыглап турган, а Аксы-Барлыкта магазин (эргелекчизи О. Саая) 10 рубль 90 көпеек өртектиг эр хөйленни 14 рубль 20 көпеекке садып турган. Ында аъш-чем магазини чоннуң садып алган продуктуларын солун садазынынга ораал берип, оон өртээн база тыртып ап турганы илерээн.

Кызыл-Мажалыкта «Колос» аъш-чем садыынын эргелекчизи Н. Миллер баш буруиаар белеткеп, деңзилеп алыр бараанларга пакет бүрүзүнге 20 граммны четпеске кылып алгаш садыглап турган, а оон аъш-чем деңзилеп турар деңзини садып алыкчыларга 1 килограммга-ла 20 граммны четпес кылдыр деңзилеттинер кылдыр таарыштырган турганы илерээн. Ол-ла садыгжы печеньени 5 хуу чедир үрелик-биле, а макарон кылыгларынга аңгыаңгы өртектерни тургуспайн, чаңгыс аай өртек-биле садыглап турганы хыналлдадан илерээн.

Хлеб садын турар магазиннер Ак-Довурактын хлеб заводундан келген хлебтерниң шынарын көрүп, ону деңзилен хүлээп албайн турарындан хлеб бүрүзү 150-200 грамм четпес деңзилиг даңш турар болгаш шынары кончуг багай болуп турар. Бо бүгү фактылар районнуң харыысалгалыг ажылдакчыларының контроль-хыналга чогүн чамдык ак сеткилдиг эвес садыгжылар ажыглап, чонну мөлчүп турганын херечилеп турар.

Хыналда комиссиязы районнуң амыдырал хандырылга комбинадының кылып турар чамдык үүлдериниң өртээн база хынаан. Кызыл-Мажалыкта фотография чери база комбинаттың идик септээр, улустуң хуузунда идик-хевин кылыр цехтерге өртектерни шын эвес кылып турган фактылар бар болган.

Садыг, ниитиниң чемненилге черлеринде, амыдырал хандырылга будүрүлгелеринде бо бүгү өртек хажыдыышкыннарын моон соңгаар болдурбазы-биле үстүнде буруулуг кижилерге харыысалганы хүлээткен. Ам соруулга чүл дээрге бо бүгүге хөй-ниитиниң контролюн күштелдирип, өртекке хажыдыышкыннарны болдурбазы-биле чогуур ажылдарны түс-түс садыг организациялары алыр ужурлуг. Садыг чурумун үреп турарлар-биле хөй-ниити, администрацияшыңгыы демиселди чорудар хүлээлгелиг болгай.

М. ДАРГАТ.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң өртөктөр киллизиниң улуг экономизи Х. МОНГУШ,

«Шыннык» корр.

ХОВУ-АКСЫ: ХОЖУДАП ТУРАРЛАР ЧОК АЖЫЛДААР

ХОВУ-АКСЫ СУУРНУҢ БҮДҮРҮЛГЕ КОЛЛЕКТИВТЕРИНИҢ БОЛГАШ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ «ХОЖУДАП ТУРАРЛАР ЧОК АЖЫЛДААР!» ДЕП КЫЙГЫРЫГЛЫГ ЧАРЫЖЫН БОТТАНДЫРАРЫН ХАНДЫРАР ХЕМЧЕГЛЕРНИҢ ПЛАНЫ

I. ОРГАНИЗАС-ТЕХНИКТИГ ХЕМЧЕГЛЕР

Системаны шиңгээдир талазы-биле туштүе коллективтерге бөлүктерни база постуларны тургузар.

Ниити суур чөвүлелин тургузар.

Ажылдың түңнелин хүн бүрү үндүрерин чурумчудар. Мурнакчыларны база хожудап турарларны онзалап айтыр.

Бүгү цехтерниң, участоктарның, эзлчеглерниң, бригадаларның ай дургузунда ылган ажылының түңнелин администрация чери-биле кады цех комитеттериниң хуралынга чугаалажып көөр, келир айның планын күүседир хемчеглерни дугуржуп тодарадыр. Ажыл нормазын күүсетпейн баргган кижилерни учетка алгаш, олар-биле тускай ажылды чорудар, оларның планын күүсетпэзниниң чылдагааннарын тодарадыр, келир айда планын күүседиринге дузалаар хемчеглерни оларга көргүзер.

БО БҮГҮНҮ ЧЕДИП АЛЫРЫ-БИЛЕ:

мергежилди бедидериниң база мурнакчы дуржулга өөренириниң курстарын ажыдар;

кижилерниң бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынга таарымчалыг байдалдарны тургузар;

хожудап турарларга дагдыныкчыларны быжыглаар;

бүдүрүлге коллективтериниң ажылынга экономиктиг анализти күштелдирер.

Эзлчеглерге, бригадаларга он хонуктуң, айның, кварталдың болгаш чылдың планнарын экономикага үндезилеп баш удур санааш, чедирер.

II. ПАРТИЯ, ПРОФЗВИЛЕЛ БОЛГАШ КОМСОМОЛ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ БОТТАНДЫРЫП ЧОРУДАР ХЕМЧЕГЛЕРИ

«Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп кыйгырыглыг системаны шиңгээдип алырынга партия организациязының ролю» деп айтырыг талазы-биле партия хуралдарын эрттирер.

Коллективте ажылдап турар коммунистерниң болгаш комсомолчуларның күжүн бүдүрүлгеге таарыштыр тургузар.

Улусчу контроль бөлүктериниң, постуларының ажылын идепкейжидер. Оларның рейдилерин организастаар.

Партия, комсомол чырыдыышкынының болгаш ажылчы чоннарның экономиктиг өөредилгезиниң кичээлдеринге ростовчуларның «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп эгелээшкининге хамаарышкан материалдарны өөренип эгелээр.

СЭКП ТК-НЫҢ НОЯБРЬ (1978 чыл) ПЛЕНУМУНУҢ ШИИТПИРЛЕРИНГЕ ДҮҮШТҮР СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШТЫ ОРГАНИЗАСТААРДА БОДУНУҢ АЖЫЛЫН ЭКИЖИДЕР ДЭЭШ КИЖИ БҮРҮЗҮНҮҢ, КҮШ-АЖЫЛЧЫ КОЛЛЕКТИВ БҮРҮЗҮНҮҢ СОНУУРГАЛЫН ЧЕДИП АЛЫРЫН, ХОЖУДАП ТУРАР АЖЫЛДЫГ КИЖИЛЕР ТУРБАЗЫН ДЭЭШ ШИМЧЭЭШКИННИ ЧЕР БОЛГАНГА КАЛБАРТЫРЫН ЧУГУЛА СОРУЛГА КЫЛДЫР САНААР.

(Партияның Тыва область организациязының XVII конференциязының доктаалындан).

МЕТАЛЛУРГТАР СУУРУНДА КӨСКУ АГИТАЦИЯНЫҢ БИР ХЕВИРИ

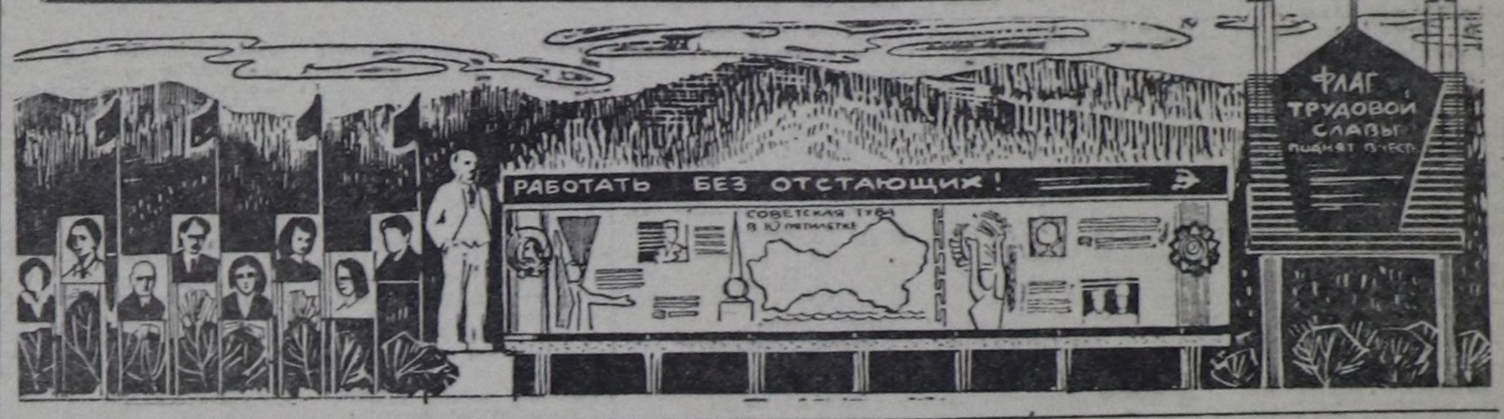

БЕЛЕТКЕЛ АЖЫЛЫН КАНЧААР ЧОРУТКАНЫЛ

«Тыва добальт» комбинаттың директору Юрий Иванович КОЛЕТНИКОВ:

— Ростовчуларның «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп эгелекчи саналы болза хөй чүүлдерни хаара туткан бүдүн система болур. Планнаашкынның, эргелеп башкарылганың, күш-ажылды эртемге үндезилеп организастаарының техника-экономиктиг айтырыглары, ол ышкаш организас-политиктиг болгаш идеологияның хөй талалыг айтырыглары ында хаара туттунган.

Директорнуң бо чугаазының ужур-утказын моон үстүнде доңчулап киирген-биле «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп чарышты боттандырарын хандырар хемчеглериниң планындан болгаш көскү агитацияның тематикаындан көрүп болур. Чаңгыс суурнуң бүдүрүлге коллективтеринден база кады ажылдап турар эштериистен хожудаарлар, план күүсетпестер турбазын деп кыйгырыгның адаа-биле эгелээн чарыш «шуптузу чаңгызы, чаңгызы шуптузу дээш!» деп коммунизм тургузукчуузунуң моральдыг принцивинге чүгле дүгжүп турар эвес, а харын оон укталып тывылган.

Комбинаттың парткому, профзвилел болгаш комсомол комитеттери, суур Совети бүдүрүлге коллективтериниң удуртукчулары, партия организациялары-биле кады ростовчуларның эгелээшкинин деткиир, оларның үлегерин эдерер талазы-биле үстүнде хемчеглерни ажылдап кылган, ону боттандырып, харыылаар ниити суур штавын тургускан. Штабның кежигүннеринде бүдүрүлге удуртукчуларын, тускай эртемниглерни киирген.

Чарыштың бо хевирин эгелээринге белеткелди түүнүнде мурнунда партия, профзвилел организацияларындан эгелээн. Парткомның сүмелээнин өзугаар цехтериниң партия организацияларының бюролары бүдүрүлгеде ажылдап турар коммунистериниң, оон соонда кежигүн эвестериниң аразында ажыл нормазын күүсетпейн турарларны тускай дацызга алгаш, оларының-биле тус-тузунда беседаларны чорудуп, хүнүү, айның азы кварталдың планы чүте күүсеттинмейн барганыл, оон чылдагааны кылыр ажыл чок турганында азы ажылдаар черниң багай боон турарында бе деп айтырыгларны ылавылап, ол кижилериниң билиг-мергежилиниң деңнелин тодараткан.

План күүседиринге түү четпейн турарын, оларга кандыг дуза негеттиверин база чугаалашкан. Оон түңнелинде планнаашкында, материал-техниктиг хандырылгада болгаш удуртулгада четпестер база илереп келген. Хожудап турарлардан хамааржыр, хамаарышпас-даа чылдагаанарны ындыг янзылыг тодараткаш, ону партия эге организацияларының ажык хуралдарынга тургускан.

«Ростовчуларның ажылының системазын шиңгээдип алыр талазы-биле партия организациязының соруулгалары» деп хүн айтырыглыг хуралдар Хову-Аксының улуг бүдүрүлге коллективтеринге февраль, март айларда болуп эткен.

Ол хуралдарга болгулаан чамдык саналдарны номчуп көрөлицер.

Энергоцехке болган хуралга лаборант **Н. Тихонованың** саналы:

— Бо эки чарышты деткиир ужурлуг бис. Хожудап турарларны дуржулгалыг дагдыныкчыларга доктаамал быжыглаар болза эки. Эпир чылын кошкак үш кижини дагдыныкчыларга быжыглаан соовуста оларның ийиин планын үргүлчү күүседип турар апарды.

Тердиг-Хаанның монгун-суу бүдүрүлгезинге болган хуралга **С. Шикинаның** саналы:

— Бүдүрүлгениң болгаш хой-пиитиниң чурумун үрээр чорук кандыг-даа ажылга саат ужураштырар, өскелерге багай салдар чедирер чүве бо. Ынчангаш арагалаашкынга улур демиселди коллектив бүрүзүнге күштелдирер керек.

Е. Пиановың саналы:

— Аравыска хожудаардар чок турзун деп чарышты баштай коммунистер боттарыыстан эгелээр ужурлуг бис. Оон соонда бо эгелээшкинин өскелериниң аразынга нептеретсе эки. Бо айтырыг талазы-биле ажылчыннарның ниити хуралдарын бүгү коллективтерге эрттирзе деп бодалдыг мен.

Бүдүрүлге коллективтериниң, партия организацияларының ажылында бар эки чүүлдер, мурнакчы дуржулга мындыг янзылыг чыгдынган. Ол бүгүнү парткомга ниитилештирип, чарыштың чаа хевирин кандыг янзылыг организастаарының уг-шинин тодараткан.

«Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп кыйгырыг-биле чарышты эгелээн соонда кижилер дугайында сагыш салыышкын, оларның негелде-хереглелиниге дыңнангыр болур чорук күштелген. Кижилерни ажылга таарыштыр тургузар, оларның сонуургалын өөренип көөр, саналоналын дыңнаар дээш оон-даа өске айтырыгларже кичээнгей салырын инженер-техниктиг ажылдакчыларның хүлээлгезин болдурган.

Ажылчыннарның тускай мергежилин, разрядын бедидер хемчеглер алдынып турар. Чыл бүрүде 170 кижи чаа мергежилге өөренип, 200 хире ажылчын тускай мергежилин бедиткен. Хову-Аксының бүдүрүлгелериниң бүгү ажылчыннарының 66 хуузу коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары. Ол ат дээш чаржып турарларның саны бо чыдын көвүдээн.

Кижи бүрүзүнүң ажылдап турар коллективиниң, а коллективтиң кижи бүрүзүнүң ажыл-херээ дээш харысалгазын бедидериниг «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп чарыш дээштиг салдарны чедирип эгелээн.

АДЫВЫС СЫКПАС БИС

Хову-Аксының бүдүрүлгелериниң «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп девиз-биле ажылдаар инициатива комбинаттың септелге-механика цегиниң коллективиниг төрүттүнген. А моон баштайгы үре-түңнелдери кандыг болуп турарын ол цехтиң начальниги Валентин Васильевич Волков болгаш экономизи Людмила Яковлевна Чуприна олар-биле чугаалаштывыс.

— Хожудап турарлар чок ажылдаар дээш чарыш аажок улуг мобилизакчы күш-түр дээрин ол девизтиң адаа-биле ажылдап келгениистиң кашла аңнары бевин тодаргай көргүзе берди — деп, цех начальниги чугаалаап, экономизи-биле кады элээн каш сантүңнерни көргүзүп, таймылдырларны кылды.

Бо цех үстүнде девиз-биле ажылдаарын комбинатка эрткен чылдың ноябрьда бир дугаарында эгелээн, а цехке оон инициатору Леонид Ефремович Наумовтуң токарлар бригадазы болган. Үк бригада бо девиз-биле 1978 чылдың октябрьда ажылдап эгелээн. Бригаданың эгелээшкинин баштай-ла А. А. Щегловтуң бригадазы деткээн соонда, ол чарыш бүгү цехке калбарган. Арга-курлавырларын санап көргеш, цех хожудап турарлар чок ажылдаар дээш чарышты калбартырын ниити хуралынга шиитпирлээн, 7 бригада, 84 ажылчын баштайгыларның эгелээшкинин ынны-биле деткээн. Коммунистиг күш-ажылдың цегинге социалистиг чарыштың чалбыыжы улам өөскээн.

Чарыштың чаа хевири цехке түүү бергенил? 1978 чылдың планын декабрь 25-те күүседир дээш хүлээлгезин 20-де күүсеткен. Хожудап калган чаңгыс-даа бригада, ажылчын чок болган. Бо чылдың бирги кварталының планыг даалгазы хуусаадан эрте, март 23-те, 107 хуу күүсеттинген. Бо квартал хожудап турар бригада азы ажылдакчы чокка доозулган. Харындаа чамдык бригадалар болгаш ажылчыннар планыг даалгаларын, үлүг-нормаларын дыка ажыр күүсеткен. Чижээ, чарыштың эгелекчизи Наумовтуң бригадазы квартал планын 125 хуу, Щегловтуң капитал септелге бригадазы 120 хуу күүсеткен. Ажылчыннардан токарь В. Воропянский, каңнакчы А. Николенко, станочник Э. Одиноких, аныяк токарь Г. Малышев болгаш өскелер-даа социалистиг хүлээлгелерин ыракта ажыр күүсеткилээн.

Чаа девиз-биле ажылдап эгелээн соонда цехтиң чамдык көргүзүүлери эрткен чылдың бо үеэнинге деңнээрге, элээн бедээн. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү эрткен чылдың бирги кварталынга деңнээрге 2 хуу бедээн. Пландан ажыр продукция бүдүрери дыка өскен болгаш 3,5 муң рубль четкен. Ажылдың шынары база бедээн. Кадрларның ажылдан үнер чоруу кызырылган. Эрткен чылдың бирги кварталында 3 прогул болган турда, бо чылын бир таварылга болган.

Үстүнде түңнелдер белеп-биле чедип алдынмаан. Бо аразында цехтиң иштики амыдыралынга бүдүрүлгениң өзүлдези-биле холбашкан бергелери база тургулаан. Ажылдың хемчээлинин улгатканы-биле капитал септелге бригадазын чаа тургускан. Ынчангаш 20 ажыг чаа ажылчыннарны немей хүлээп алган. Мергежилдиг белен ажылчыннар кайда боор. Чаа кижилерни хүлээп алгаш, ажылга ижиктирер, мергежилге өөредир, коллективтиң чаңчылдарынга кижизидер, дагдыныышкын хереэн организастаар, оларның амыдыралын таарыштыр тургузаар дээш ажыл-ла хөй. Бо цехте мурнунда берге кижизидилгелиг деп санадып турган 17 алээдилер багай эвес ажылдавышаан, өөренип турарын чугаалаарга-ла четчир.

Мурнакчыларның дуржулгазынга даянган, ажылдап кылырының нормазын улгаттырары көрдүнген. Ол чорук чаңгыс аай парядты бригада, кижи бүрүзүнге чедиргеш, хүн бүрү контрольдаарын, бүдүрүлге чорудулгазының деңдески болурун хандырарын, кижилерге эки ажылдаарының таарымчалыг байдалдарын тургузарын негеп турган. Биргээр чугаалаарга, кандыг-даа бүдүрүлге коллективинге ышкаш, септелге-механика цегинге шиитпирлээр айтырыглар, ажыл эртер бергелер эвээш эвес турган. Ынчалаажок бо коллектив бедик түңнелдерни чедип алган.

Иштин агарыр чугайлааш, дериг-херектелдерин, чадаларын ак-көк, хүрең, сарыг будуктар-биле доозулап каап цехтер. Соңгалар баарында, булуңнарда харжактарда погаан үңүштер, оларның чамдыктарында өң-базын чечектер кестүн турар. Бир булуңда «хөлчүгеш» Чагытайга дыка домей. База бирээзинде мөрзек хаалдыг «тейжигеш», ында база-ла тарымал үңүштер. Өрөөл санында бедик бүдүрүкчүлүг ажылче кыйгырыг. «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп стендиде цехтиң, 7 бригаданың социалистиг хүлээлгелери. Оон-биле кожа айларның, кварталдың, түңнелдериниң көргүзүү. Планёрка кылыр бичии өрөөлде ол-ла девизти бижээн көргүзүг самбыразы. Ында бригадаларның хүн бүрүдеги көргүзүглери—«планы», «хүлээлгези», «күүселдези» деп көзенектер. Ужунда таылыбырда» — «хожудаашкын чок» дээн бижимел.

Бо цехте, мындыг байдалдарда слесарьлар, токарьлар, станокчулар, компрессчилер, ус-шеверлер, капитал септекчилер бир деңдески ажылдап турарлар. Каш-даа ажылчын-биле, бригадирлер-биле чугаалаштывыс.

— «Хожудап турарлар чок ажылдаар» дээш чарыш кедилиг, ёзулуг эки херек-тир, сеткил ханыгындан деткип, ынчаар ажылдап-даа тур бис. Комбинатка оон эгелекчиин болганывыска чоргаарланыр бис. Адывыс сыкпас дээш чүткүдүг, чогаадыкчы ажылдаар бис»—бедик тура-соруктуг кижилериниң биске чугаазының кол утказы ол болду.

ОНЗАГАЙ БАЙДАЛДЫ ӨӨРЕНИП КӨӨР

Хову-Аксының АТБ-зинде партия эге организациязының секретары, инженер Константин Павлович ШЕСТОПАЛОВ:

— Кижи дээрге кижи-ле болгай. Хожудап турар сеп деп бактадыры кымга өөрүнчүг боор. Ынчангаш план күүсетпейн турарларга дузалажырынче, оларның ажылынга саат ужураштырып турар чүүлдерни чайладырынче кичээнгей салып турар бис.

Кижи дугайында сагыш салыышкын секретарының бо чугаазындан илдең. Хову-Аксының АТБ-зинин удуртулгазы болгаш партия организациязы «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп кыйгырыглыг системаже шилчиринге белеткед үезинде транспорттуң бүдүрүлге чорудулгазын база катан таарымчалыг кылдыр эде көрген.

Чүүү-даа мурнунда септелге мастерскаязының ажылчыннарын үш кол цехке (агрегат, мотор, аккумлятор) үекеш, кандыг-даа машинаны септеп үндүрериниң хуусааграфигин тургускаш, ону шыңгыы сагып эгелээн. Оон мурнунда чамдык чолаачылар «машинам үрелген, артык кезек тәвылбас» дээш үр үеде аная турып бээр турган. Ам ындыг чылдагаан кагар чүве чок, чүте дээрге үрелген машинаның кылыр чүүлдерин тодараткаш, септекчилер оон чолаачызы-биле кады кылыш эгелээр — ону кажан септелгеден үндүрерин графикте айтып каан.

Кандыг-бир таварылга бооп үрелген машиналар ындыг янзылыг септеттинер. А бүгү машиналарны графикте айыткан хуусаазында септеп, техниктиг ажаалдазын чорудуп турар.

Ийиде, чолаачылар бригадазының составын чаарткан. Автомашиналарны маркаларының база кылыр ажылын (самосвал, чүк азы бензин сөөртүр) азы-биле 8—10 кылдыр эрги-чаазын барымдаалап үскеш, бир бригада кылган. Ам ол бригаданың машиналары чаа, бистин эрги — ынчангаш план күүседип шыдавадывыс дээр барымдаа чок апарган. Бригада бүрүзүнге коммунистер турарын база таарыштырган. Бригадир ниити ажылды харыылаар, кижилер-биле ажыл чорударын, чарыштың түңнелдерин дыңнадып чедирерин коммунистерге даандырган.

Чолаачыларның күш-ажылын ындыг янзылыг организастааны кижи бүрүзүнүң ажылдап турар коллективи дээш харысалгазын бедиткен.

Чолаачыларның ажылы бүдүрүлгеде ажылдап турар кижиниң ажылынга дөмейлешпес. Бүдүрүлгеде кижиниң бөгүн кылган ажылы даарта түңнеттиниң үнүп келир. А чолаачының ажылы ол рейстен келирге (чамдыкта 7—10 хонгада-даа) тодараттынар. Ынчангаш бо АТБ-де чолаачыларның чарыжын он хонуктап түңнээрин чурумчуткан.

АЖЫЛЧЫН МАГАДЫЛАЛ

«Тыва кобальт» комбинаттың даг цегиниң Соңгу участогунда даг үттекчилериниң бригадири Михаил Медээчиевич МОҢГУШ-биле кыска интервью:

— Силерниң комбинадыңар болгаш цегиңер социалистиг чарыштың чаа хевири-биле ажылдап эгелээн-дир. Силер бодуңар болгаш өөрүңер ону канчаар көрүп турарыл?

— Эң-ле экизи-биле — деп, бригадир кыска харыылады.— Черде ынчаш бистиң цехтиң бүгү ажылчыннары «Хожудаарлар чок ажылдаар» деп девизти боттарының чугула херээ кылдыр көрүп турар. Чүте дээрге бистиң ажылывыс байдалынга, бүдүрүлге технологиязынга хөй чаа чүүлдерни ол девиз берген. Оон аңгыда ажылчын кижи бодунуң күш-ажылының ужур-утказын хандыр билириниге, бодунуң болгаш өөрүнүң мурнунга харыысалгазын бедидериниге бо чарыш чаа чүве болу берди. Шынап-ла планыг даалгазын күүсетпейн баргаш, эп-өөрүнүң мурнунга хожудакчы болурун кым күүзөр боор.

Оон аңгыда план-даалга бээри база чурумчаан, улам тода, ылаң санап каап болу берген. Оон күүселдезин хүн бүрү контрольдап турар. Ажылчын кижи хүнде даалгазы кайы хирел, ол канчаар күүсеттиниг турарын шак бүрүзүнде билип, күжүн шын хуваап ап база шыдаар-дыр. Ынчангаш бисте бригада, ажылчын бүрүзү улам бодамчалыг, бодунга негелделиг, чурум-сагылгалыг апар чоруур-дур. Моон ужурунда бис ол девизти бүрүн деткип, улам пептередип турар бис. Маңаа бистиң ажылчын магадылалывыс базе эң чугула дээрзин ханы утаап билип турар бис.

— Силериниң бригадаңарда байдал кандыгыл, Михаил Медээчиевич?

— Багай эвес. Эрткен чылдың планын ажыр күүсеткен бис. Бо чылдың бирги кварталдын хуусаадан эрте база ажыр күүсеттиниг. Хожудап турарлар чок деп кол соруулгавыс база эки күүсеттиниг турар. Кварталдың ажыл хүнеринде үлүг-нормалын күүсетпейн баргаш кижи чок болду.

Ажылчын-биле кыска интервью кылгаш, Л. И. Брежневтиң СЭКП ТК-ның ноябрь (1978 ч.) Пленумунга чугаазында: «Биске ажыл-херекчи, массаларның өзүлүг-ла ортузундан үнген, миллион-миллион кижилерни көдүрүп, сорук киирип шыдаар аргалыг инициативалар керек. Оларның бирээзи—хожудаашкын чок ажылдаары-дыр. Чогум-на ындыг эгелээшкиннерни нептередир керек» деп чугаалаанын кижи сактып келир. Харын ол шимчээшкиниң утка-шынарын хову-аксыныылар улам ханы бодап турарының бир чижээ бо-дур.

ХҮНДҮС-ДАА, ДҮНЕ-ДАА КӨСТҮП ТУРАР

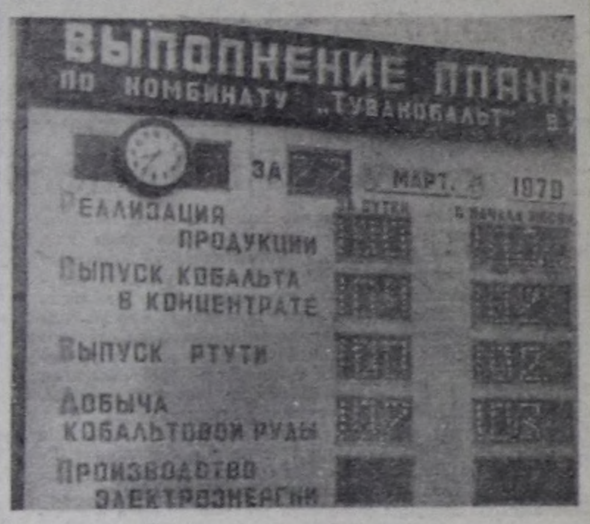

«Хожудап турарлар чок ажылдаар!» деп кыйгырыгның адаа-биле эгелээн чарышты Хову-Аксында кандыг янзылыг түңнел үндүрүп, хөйге чарлап чедирип турары-биле таныжып көрөлицер. Тус-тус цехтер, бригадаларны бизин чугаалаваска кижи бүрүзүнүң хонукта кылган ажылының дугайын даартазында-ла көргүзүг самбыраларынга бижип көргүзүп турар.

Ол дугайын бижиринин бетинде эрткен хонукта комбинаттың бүгү цехтериниң ажылдааны директорга канчаар дыңнадып чедирин сонуургап көрөли.

Директорнуң кабинеди. 8 шак 45 минута... Делгем өрөөлде улус чок, чүте директор-биле ийилээ чугаалажып олур бис. Базын турар хөй кнопкалыг телефон оожуму кончуг эде берди. Директор телефон даңзазын көдүргеш:

— Экии, дыңнап тур мен— диди.

— Эрткен хонуктуң түңнелин улуг диспетчер илткеш тур. Концентрат бүдүрери үүс бүдүн ийи ончук хуу күүсеттинген. Даарта хүн херектиг руданың курлавыры четчир, бүгү цехтер планын күүсеткен.

Радио ышкаш ыыткыр дыңналыр телефон аппарадындан база бир үн дыңнадып келди:

— Кол инженериниң орлак-чызы илеткен тур. Эрткен хонукта бүдүрүлгеге ооал-ондак болбаан. Цехтериниң кылган ажылы түңнеттинген.

— Көргүзүг самбыраларын долдурган бе?

— Ийе, чүте даг цегиндеп өскеан. Ону бижин эгелей бергеннер.

Автоматтыг, дорт чугаалажыр бо телефон-биле бүдүрүлге удуртукчуларын 25 кижиниң хары угда чугаалажып, эрткен хонуктуң түңнелин үндүрүп турары бо. Кымның чүү чугаалааны оларның шуптузуунга дыңналып чедип турар.

Бо планёрка төнген соонда, директор Ю. И. Колетников мени даштын көргүзүг самбыразын барын көрөли деп чалады. Хып турар сайгылгааннардыг самбыраның (чурукта) чаңынга чеде бердивис. Таштыг-ла 9 шак турда самбыраның сайгылгаанары чивеш кылдыр өскеш, катап хып келди. Сайгылгаанар ам эрткен хонуктуң көргүзүглери саннарны көргүзе берди.

— Бо көргүзүг самбыразы даарта бо өйге чедир хоолдур хып хонар. Маңаа кажан-даа келген кижи бүдүрүлгениң эрткен хонукта кандыг ажылдаанын билип ап болур—деп, директор чугаалады.

(Бо арынны «Шынның» корреспондентилери С. Маады, С. Чигжит, В. Кара-Сал белеткээн. Дүжүрүп чураан чурук С.-Б. Уйнукойнии).

«Тыва кобальт» комбинаттың септелге-механика цегинде капитал септелге бригадазы ол цехке эгелээн «Хожудап турарлар чок ажылдаар» деп система-биле ажылдаарының баштайгы деткикчизи болган. Бо бригадада 18 кижи ажылдап турар. Олар боттарының аразында бригадага хожудап турар чаңгыс-даа кижи чок ажылдаар дээш чаржып турар. Оон түңнелдери дыка бедик болган: бо чылдың бирги кварталының планын бригада 120 хуу күүсеткен, хожудап турар кижи чок болган.

ЧУРУКТА: бригаданың бир эзлчээ ажылче үнер мурнунда бригадир А. А. Щегловтун хүн үлүүн, даалгазын өөрүнге тайылбырлап турары.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА-НЫҢ КОРРЕСПОНДЕНТИЛЕРИ ДЫҢНАДЫП ТУР

БҮГҮ ДИПТЕРДЕН

● **ЛИССАБОН.** Португалия Республиканың Хуралы ажыл төлевириниң 18 хүү өзүлдезин кызыгаарлаар дугайында чазактың декредин бадылаашкынның хөй кезии-биле хүлээп албан. Анаа үдур коммунистер болгаш социалистер бадылааннар. Социал-демократыг партия болгаш социал-демократыг төп бадылаарындан дадагалзап артып калганнар.

Ажыл төлевириниң өзүлдезин кызыгаарлаары — 1979 чылда күрүне бюджединиң болгаш планның чазак төлевилелиниң эн-не кошкак үүлдериниң бирээзи болур. Ниитизи-биле төлевилелди деткиирин чедип ап чадаш, Мота Пинтаның чазаа ону парламент дамчыштыр кезек-кезектен эртиирин ораллажып турар.

● **НЬЮ-ЙОРК.** Боттарының кол эргелерин камгалап, америк ажылчы чоннар улам-на идепкейлии-биле демисежип турарлар.

Нью-Йорктун болгаш Нью-Джерсиниң 3 мүң хире далайжылары болгаш порт ажылчыннары ажыл соксадышкынын чарлааннар. Ажыл төлевирин бедижерин болгаш күш-ажылдың байдалдарын экижиилерин баш удур көрүп турар чаа күш-ажылчы дугуржулганы чарарын администрациядан олар негээннер.

«Юнайтед эйрлайнз» деп америк эң улуг ужар үүл компаниязының чер кырында албан черлериниң барык 19 мүң механиктери болгаш ажылчыннары база-ла ындыг негелдерни кылганнар. Ажыл соксадышкынының • түннелинде ужар үүл компаниязының ажылы херек кырында долузу-биле соксаан.

АКШ-тың транспорттуң 1600 компанияларының чүк өөртүр машиналарының чолаачыларының болгаш склад ажылчыннарының ажыл соксадышкыны үш хонук уламчылап келген. Олар ажыл төлевирин улгаттырарын, медицина хандырылгазының болгаш пенсия хандырылгазының системаларын экижиилерин негээннер.

● **ЛУАНДА.** МПЛА—Күш-ажыл партиязының аныяктар организациязының беш хонук семинарын Мурнуу Куанза деп ангола можуга эрттирген. 1978 чылдың октябрьда болган 1-ги национал конференцияның шиитпирлерин күүседириниң оруктарын оон киржикчилери төлевилээннер.

Хосталга болгаш хамаарышпас чорук дээш Зимбабвениң, Намибияның болгаш Мурнуу Африка Республиканың улустарының демиселии шиитпирлии-биле деткип турарының дугайын семинарның киржикчилери илереткен болгаш Анголага база өске-даа «фронт чоогунуң» күрүнелериниге үзүр империалистиг күштериниң деткээни Родезияның болгаш Мурнуу Африка Республиканың расисчилериниң агрессиялыг хөделиишкиннерин буруу шапканнар.

● **ПАРИЖ.** Француз парламентиниң часкы сессиязы болдунуң ажылын социал-экономиктиг кризистиң ханылаан байдалында эгелээн. Үш айларның дургузында парламентарийлер иштики болгаш даштыкы политиканың айтырыгларын, француз үлетпүрүнүң болгаш көдээ ажыл-агыйының айтырыгларын, эрге-чагырганың чер-чер органнарының ажыл-чорудулгазын чугаалажып көөрлер.

Парламентиниң күскү сессиязының соонда эрткен үе чурттуң мурнунда турып турар хөй айтырыгларын хосталыр арганы бербээн. Бо чылдың эгезинде ажыл чоктарның саны 1,8 миллион кижи четкен.

● **ЛУСАКА.** Сөөлгү сес чыл дургузында Мурнуу Африка Республикада ажыл чоктарның саны 4 катап өскен болгаш 1978 чылда 800 мүң кижи четкен. Ол сан-түүнү чазактың илеткелинде киирген болгаш ында ажылдап шыдаар чурттакчы чоннуң 9,5 хуузу бодунуң күүнү ажыглаар чер тыппайн турар деп айыткан.

Африканнарның болгаш чурттуң кара кештиг чурттакчы чоннуң аразында ажыл чок чорук онза бедик.

Преторияның эрге-чагырганарының киирип турар сан-түүннери Мурнуу Африка Республикада ажыл чок чоруктуг долузу-биле илереткейн турар. Янзы-бүрү шинчилел институттарының болгаш экономистерниң сан-түүнү амгы үеде «артык кижилерниң» армиязы бүдүн чартык миллион кижи ажа берген дээрзин херечилеп турар.

● **ПАНАМА.** Никарагуаның барыын үзелдиг күштериниң диктатор Сомосаны Вашингтоннуң өске талалакчызы-биле солуур дээн бодалдарын болдурбазынче кыйгырыгны Сандино аттыг национал хосталга фронтузунуң төлээлекчилери үндүрген. Фронт бодунуң хүрээлениниң долу чаңгыс эптиниң дугайын болгаш Сомосаның национал гвардиязынга удур дайынчы операцияларны улуттурунуң чангыс аай органын тургусканының дугайын чарлаан.

● **ДЖАКАРТА.** Индонезияда чаа сан-хаа чылы эгелээн. Оон-биле чурттуң хөй-ниитизи чурттуң экономиказының национал секторун быжыглаарынче угланган депшилгелиг хемчегларни боттандырып чорудар деп идегелди илергейлеп турар.

Күрүнениң чаа бюджединде чурттуң хөгжүлдезинге акшаландырыышкынны 42 хуу улгаттырары көрүнген. Үлетпүрге, чүүн-даа мурнунда оон болбаазырадып кылыр адырларынга, энергетикага, ажыл чок чорук-биле демиселче улуг кичээнгейни салган. Чыдыышкынны болгаш чурттакчы чоннуң медицина хандырылгазын хөгжүдеринге чарыгдалдарны улгаттырган.

(СЭТА).

ПЕКИН: истеп сүрүүшкүн күштелген

Амгы шериг-бюрократтыг өзу-чурумга удур оппозициялың кандыг-даа илерээшкинин болгаш чурттакчы чоннуң демиселин базарынче угланган каржы-дошкун чаа хемчегларни Пекинде хүлээп алган. «Мао Цзэдунның идеяларын» болгаш Кыдаттың чагырыкчы дээди бөлүүн шүгүмчүлээн дацзыбаоларны болгаш хуудустарны нептерелдирин шыңгыызы-биле хоруур дугайында тускай шиитпирни хоорайның эрге-чагырганарының хүлээп алганының дугайын Пекиниң «Бэйцзин жибао» солуну март 31-де дыңнаткан.

Ол-ла шиитпир-биле удурланыышкынның кандыг-даа чыскаалдарын чорударын шыңгыызы-биле хоран. «Демократтыг хана» деп адаар эрге-чагырганарга таарымчалыг дацзыбаоларны азарын чөшшээрээн кара чаңгыс черде контрольду күштелдирген. Пекиниң төп кудумчуларында полицияның болгаш шериглериң күштүг болүктери хайгыыл кылып чоруп турар. «Хоойлуга удур бүгү хөделиишкиннерни базарынга долу шиитпирлиниң» дугайында полицейлериң «даңгырактарын» «Бэйцзин жибао» көөргедип парлаан.

Пекиниден даштыкы корреспондентилериң дыңнадып турары-биле алырга, ындыг хемчегларни Кыдаттың үлетпүрүнүң эң улуг төвү—Шанхайга, а оон соонда чурттуң өске-даа хоорайларынга болгаш районнарынга хүлээп алган.

Эрге-чагырганарың ол чаа айтыышкыннарын үрээннерни «тудуп хоруглаар, эде кижизидери-биле болгаш аар күш-ажылга эдип чазаары-биле кара-бажыңнап болур» деп, «Жэньминь жибао» болгаш найысылалдың өске-даа солуннары онаалап сагындырган. «Дейли телеграф» деп англи солуннуң Пекинде корреспондентизиниң дыңнадып турары-биле алырга, кыдат улуска демократтыг эргелерни болгаш хосталгаларны тыпсыры дээш демисежип турганнарың аразында тудуп хоругдаашкыннарны найысылалда чоруткан. Шанхайның хоорай эрге-чагырганары «корум-чурум үрегдекчилериниң» аразында тудуп хоругдаашкынны чоруткаының Шанхайның «Цзефан жибао» солуну бадыткаан. Ол тудуп хоругдаашкыннар улам-на улуг хемчээлдиг болу берген дээр дугайында бодалды Пекинде журналистер бөлүү илереткен.

Кыдат эрге-чагырганарының чаа истеп сүрүктү хемчеглери чүүн ужурунда болганы? Ол айтырыгга харыыны чуртта амгы үеде туруп турар корум-чурумну күш чок болдурарын болгаш амыдырал база ажылдың байдалдарын экижидер дээн аазаашкыннарны күүседирип негеп турар ажылчы чоннарның таарымнас чоруу ук истеп сүрүүшкүннерни болдурган дээрзин миниир ужурга таварышкан кыдат парлалганың арыннарындан тып ап болур. Херектің алыс ужуру үүл дээрге, төп эрге-чагырганар Мао Цзэдунның өлгениниң соонда берген эвээш-биче аазаашкыннарын безин күүсеттейн турар. «Гунжэнь жибао» дээр профэвилел солуну чоокта чаа «эрткен үеден салган алган айтырыгларны чүгле чоорту, далаш чокка шиитпирлеп болур» деп бижээн болгаш «боттарының хуу эрге-ажыктарының база демократтың дугайын чугаалаан турарларны» ол солун буруу шапкан. Бөдүүн кижилериң болгаш кадр ажылдакчыларның «чамдык кезиинде» «чүгле бодунга хамаарышкан кызыы эрге-ажыктарының» барының талазы-биле дүвүрээзинни солун илереткен. Ол чорук «бодунуң өг-бүлезиниң чаагай байдалын бедидериниче чүткүлден» илереттинин турар деп, солун бижээн. Ындыг янзы хөөннерни чок кылырынче солун кыйгырган.

Кыдат парлалганың ындыг янзылыг бодалдарын өзугаар алырга, өскерлиишкиннер болурунга идегели бүтпейн барган кыдат улустуң таарышпайн турар хөөнү сөөлгү үеде дыка күштелген. Шанхайның ревкому аныяктарның ортузунда хөлээшкиннер дугайында айтырыгны чугаалажып өөр ужурга таварышкан деп, «Жэньминь жибао» апрель 2-де дыңнаткан. Кыдаттың дээди өөредилге черлериниге болгаш школаларында «корум-чурум чок чоруктар» дугайында айтырыгларны янзы-бүрү албан черлеринге чугаалажып көрген деп, Пекиниң өске солуннары оон мурнуу чарыында дыңнатканнар.

Бодунуң эргелерин болгаш кол эрге-ажыктарын камгалаар дээш кыдат улустуң өөрүп турар демиселин кандыг-даа каржы-дошкун хемчеглер-биле базып шыдаас дээрзин бо бүгү фактылар херечилеп турар.

(СЭТА).

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң шиитпири-биле ГДР-ниң найысылалы Берлинге «Тайбыңның хоорайы» деп хүндүлүг атты тывыскан. Ол болза тайбыңны болгаш улустар аразынга найыралды быжыглаар дээш, чавырлыышкын болгаш чепсеглениишкинни дүжүрер дээш планетаның тайбыңга ынакшылдыг күштериниң демиселинге республиканың ажылчы чоннарының киирип турар салыышкынын хүлээп көргени болур.

ЧУРУКТА: найысылалдың төвүнде чаа гудуглар.

О. ИВАНОВТУҢ фотозу.

СЭТА-ның фотохрониказы.

БХУТТО ШААЖЫЛААНЫ

ИСЛАМАБАД. (СЭТА). Апрельдиң дөртте дан бажында Равалпиндиниң кара-бажыңына Пакистанның премьер-министри турган З. А. Бхутто өлүрүп шийдер дээн шиитпирни күүсеткен. Пакистанның президентизи генерал Зия-Ульхак келдерел көргүзер дугайында бүгү дилеглерни хүлээп албаанының соонда ону азып өлүрген.

З. А. Бхутто Пакистанның премьер-министри эрге-дужаалды 1973 чылдан 1977 чылга чедир эзлээн болгаш Пакистанның улусчу партиязының удуртукчузу турган. Ол бодунуң политика талазы-биле удурланыкчызын өлүрер дээш сүлчээ кылган деп буруудаттырган. Өлүрүп шаажылаар дээн шиитпирни Лахре хоорайның дээди суду 1978 чылда үндүрген турган.

«СПОРТЧУ» ДЭЭРГЕ-ЛЕ МУРНАКЧЫ

Чарджоу районда хөвең өстүрер Халтурин аттыг колхозтуң часкы хову ажылдарынга эң эки белеткел дээш калбарган социалистиг чарыжының тиилекчилериге эзеен кан бригада кирер ужуралт апарган. Чарыштың түңнелин үндүрер жюри Мурнакчы бригадага деп вымпелди Ягшигуль Эрешеваның коллективиниге тыпсыр шиитпирни бир үн-биле хүлээп алган. Бригаданың спортчу чедиишкиннери өскелерден эки болган. Жюриниң шиитпириниге кым-даа удурланмаан. Күш-ажылчы чарыштың түңнелинде бригадаларның көргүзүглери дөмей болу бергенде эң-не «спортчу» бригадага шаңналды тыпсыры ажыл-агыйда чаңчыл апарган.

Халтурин аттыг колхозта үш ажыл-ишчиниң бирээзи-ле разрядчы ийикше ГТО-нуң хөрек демдээнин эдилекчизи болуп турар. Ажыл-агыйда 12 спорт секциязы ажылдап турар, ында беш чүс хире кижи хаара туттунган. Колхозтуң дуржулгалыг спортчулары хөй-ниити эгелээшкин-биле секцилларны удуртуп, белеткелди эрттирип турар. Оларның эргезинде футбол, гандболь шөлдериг стадион, баскетбол, волейбол шөлдери, чиик атлетика секторлары, спорттуң национал хевирлериниге кылдыган бөдүүн тудуглар бар. Көрүкчүлер дугайында база сагыш салып турар. Бир мүң беш чүс кижи олурар черни удавас тудуп доозар.

— Бистиң ажыл-агыйывыста спорт биле күш-ажыл чүгле кады чоруп орар эвес, олар бот-боттарынга идепкейлиг дуалажып турар. Спортка хандыкшылыыс өскен тудум-на эки ажылдап, хөй орулганы ап турар бис. Ынчангаш күш-культураны сайырадырыынче хөй акша-хөрөнгини берип болур бис — деп, колхозчулар чоргаарал-биле чугаалап турарлар.

Колхозчулар эрткен чылын бир гектардан-на 34 центнер «ак алдынны» ажаап алган. Ол болза Туркменияда эң дээре көргүзүглериң бирээзи. Бүдүн чартык миллион ажыг рубльдиң арыг орулгазын ажыл-агый алган.

С. РАХИМОВ.

Чарджоу (Туркмен ССР).

СУДЬЯЛАР НЕМЕШКЕН

Бистиң республиканың спортчуларының саны чыл келген тудум өзүп турар. Оон-биле чергелештир янзы-бүрү хевирлерге республика чергелиг судьяларның саны база арбыдаан. Оларга волейбол маргылдаазының судьязы Ч. Яндара, хостуг хүрештин—О. Ондар, Ч. Болат, ча адарынга В. Сырат болгаш өскелер-даа хамааржыр.

Эрткен спортчу сезонда база чаа судьялар биске немешкен. Волейболга болгаш стол теннизиниге шыырак билии дээш база бүгү-россия маргылдааларынга бедик мергежилдиг киришкени дээш Б. Кувезинге волейбол, А. Серенге—стол теннизиниң талазы-биле республика чергелиг судья деп атты РСФСР-ниң Күш-культура болгаш спорт комитеди тывыскан.

(Бистиң корр).

С. ФЕОКТИСТОВТУҢ «Час» деп фотоэтюду.

телевидение

АПРЕЛЬ 6-ДА

БИРГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

10.00—«Ye». Информастыг программа. 10.40—Эртенги гимнастика. 11.05—**«Уругларга аңнар дугайында».** Ленинградтан дамчыдылга. 11.35—**«Строговтар».** Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 3-кү сериязы. 12.40— **«ССРЭ-ниң улустарының ырлары болгаш танцылары».** 13.20— Медээлер. 13.30—16.00—Чапсар. 16.00— Медээлер. 16.20—**«Сээн күш-ажылың—сээн белиң».** Кинопрограмма: **«Ажылчын атом», «Кичээнгер — дөвүнчүк», «Дилээшкин».** 17.05—**«Шыдыраа школазы».** Разрядтыглар классы. Оюнуң ортузу. Дамчыдылганы делегей гроссмейстери А. А. Котов чорудар. 17.35—**«Фридерик Шопен».** 18.20— **«Найырал фестивалы».** Совет болгаш фин аныяктарның ужуражыышкынының дугайында.

КЫЗЫЛДАН

18.50—**«Хензигбей».** Уругларга дамчыдылга. 19.10—Телемедээлер. 19.25—Документалдыг фильмнер программазы: **«Маскарад төнгеп», «Адын чажырар кижиниң бууражкыны», «Хончуңуц хөрээ».** 19.55—**«Тыва неделя».** Информастыг программа. 20.10—Чарлалдар.

МОСКВАДАН

20.15—**«Бөгүн делегейде».** 20.30—В. Ивко ойнаар. 20.50—**«НАТО: Легенда болгаш боттуг чүүл».** 21.25—**«Строговтар».** Хөй сериялыг уран-чечен телефильм. 4-кү сериязы. 22.30—**«Ye».** Информастыг программа. 23.05 — **«Уран чүүлдүг илбичи күжү».** Телефильм. 00.10—00.50 — **«Анна Герман ырлаар».** Төнгенде—медээлер.

ИЙИГИ ПРОГРАММА

МОСКВАДАН

18.50—**«Хөглүг старттар».** 19.35—**«Москва болгаш москвачылар».** 20.05—**«Бичии огородчулар».** Мультфильм.

КЫЗЫЛДАН

20.15—**«Кижи бүрүзүнүң кадыкшылы—бүгүдениң байлаа».** Дамчыдылга. 20.45—21.15—**«Уругларның ырлары».** Фильм-концерт.

АГААР

Бөгүн республикага биче булуттаар, чагбас. Өөңгү-барыын чүн угланыышкынныг хаттың дүргеви секундада 3—8 метр чедер. Агаарның температуразы 0—5, чамдык районнарга 8—13 градус соор.

Кызылга аяс хүн болур. Хаттың дүргени секундада 3 — 8 метр чедер. Агаар дүпе 10—12, хүндүс 2—4 градус соор.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

АПРЕЛЬ 6-ДА

«НАЙЫРАЛ»: «Ырлаан чоруур хөрээжен» 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.50 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Киночыыды» 9.30. «Назы четпээннер» 11.00, 13.40, 19.10, 21.00, «Бүгү чүвеге аайлашкан кижи» 15.30, 17.20 шактарда.

«ВОСТОК»: «Киночыыды», «Адыр, мана!» 15.00, «Хөөредиг» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Күскү коңгалар» 15.00, «Чер кырында ие» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

ӨӨРЕНИРИН КҮЗЭЭННЕРГЕ

КРАСНОЯРСКИНИҢ КООПЕРАТИВ ТЕХНИКУМУНУҢ ҚЫЗЫЛДА ӨӨРЕДИЛГЕ-КОНСУЛЬТАЦИЯ ПУНКТУЗУ 1979-80 ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЫЛЫНДА БОТ-ӨӨРЕДИЛГЕЛИГ САЛБЫРГА ДАРААЗЫНДА МЕРГЕЖИЛДЕРГЕ ӨӨРЕНИКЧИЛЕР ХҮЛЭЭП АЛЫРЫН ЧАРЛАП ТУР:

1. Үлетпүр бараанларының товароведениези.
2. Аьш-чем бараанларының товароведениези.
3. Бухгалтер үйду.
4. Кооператив садыынга планнаашкын.

Техникумга хереглекчилер кооперациязында ажылдап турарларны хүлээп алыр.

8 болгаш 10 классчылы доосканнарны хүлээп алыр. 8 класс доосканнар 4 чыл, 10 класс доосканнар 2 чыл өөренир.

Киреринин күзээннер дараазында документилерни дужаар: директорга биллириишкин, эртемниң дугайында херечилел азы аттестат (боозу-биле), № 286 майык өзүгаар эмчи шынзылгазы, 3×4 см дөрт фото-чурук, бүдүрүлгениң удуртукчузунуң шынзытканы күпажыл дептериниң хоолгазы, хереглекчилер ниитилелиниң өөредири-биле чоруткан бижии.

Бүгү-ле салбырларга киреп дээн 10 класс доосканнар орус дылга болгаш литературага (сочинение азы изложение) экзамен дужаар. Оон ангыда товароведение салбырынга киреп дээн химиягa, (аас-биле), а бухгалтер болгаш план салбырынга киреп дээн — математикага (аас-биле) экзамен дужаар.

8 класс доосканнар орус дылга (диктант) болгаш математикага (аас-биле) экзамен дужаар.

Документилерни Кызылга апрель 15-тен эгелеп хүлээп алыр.

Техникумуң өөредилге-консультация пунктузунга июнь 1-ден 12-ге чедир белеткел курстары ажыттынар. Киреринин экзаменнерин Кызылга июнь 13-тен 20-ге чедир чорудар.

Айтырыгларны болгаш документилерни дараазында адресче чорудар: Кызыл хоорай, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, 38. Техникумунуң бот-өөредилгелиг салбырының өөредилге-консультация пунктузу, телефон 2-55-58.

ССРЭ-ниң Иштики херектер министерствозунуң дээди болгаш ортумак өөредилге черлериниң киреп өөренир салбырларынга курсантылар хүлээп алырын Тыва АССР-ниң Иштики херектер министерствозу чарлап тур.

ӨӨРЕНИРИНИҢ ХУУСААЗЫ — дээди школаларга дөрт чыл, ортумак школаларга — ийи чыл. Иштики херектер министерствозунга ажылдаар юридиктиг дээди болгаш ортумак эртемниг специалистерни ук школаларда белеткеп турар.

ССРЭ-ниң ИХМ-ниң Омскиде дээди школазында болгаш Иркутскиде орт-техниктиг училищеге 30 хар чедир назылыг, Совет Армияның хүрээлениниге албан эрттирген болгаш эрттирбээн-даа, ортумак эртемниг, ИХМ органнарынга ажылдаар талазы-биле кадыының байдалы эки, эр кижилерни хүлээп алыр.

Киреринин экзаменнерин чедиишкинниг дужааган, школаларның дыңнакчылары болган кижилерни Совет Армияга шериг албаны эрттирери-биле келдиртпес.

Волгоградтың, Горькийниң, Рязаньның дээди школаларынга, а ол ышкан Новосибирскиниң, Хабаровскиниң, Барнауулдың, Саратовтың ортумак школаларынга үстүнде адаан негелделерге дүгжүп турар болгаш шериг албанын эрттирген эр кижилерни хүлээп алыр.

Школаларга өөренир күзелдиг кижилер киреринин конкурстуг экзаменнерин дужаар: орус дыл болгаш литературага (аас болгаш бижимел-биле), ССРЭ төөгүзүнге, даштыкы дылга (чүгле дээди школаларга), а Иркутскиде орт-техниктиг школага өөренир кижилер ССРЭ төөгүзүнүң орнунга математикага (аас-биле) экзамен дужаар.

Дээди өөредилге черлеринге өөренир кижилер 1979 чылдың апрель 30-ге чедир, а ортумак өөредилге черлеринге бар кижилер 1979 чылдың май 30-ге чедир хуусаада Тыва АССР-ниң Иштики херектер министерствозунуң кадрлар киллизинге кээр болгаш эмчи комиссиязын эртери-биле дараазында документилерни боттары ап алгаш келир:

Кадыының байдалының дугайында эмчи шынзылгазын, ортумак эртемниң дугайында аттестатты (боозу), шериг биледин азы киир бижиткен херечиделин, сөөлгү үеде ажылдап азы өөренип турган черлериндеи будуруге болгаш партия, комсомол характеристиказын, өөрт чокка тыртпырган 3х4 см хемчээлдиг 3 фото-чурукту, СЭКП азы ВЛКСМ хоорком-нуун, райкомунуң өөредири-биле чоруткан бижии.

Киреринин экзаменнерин дужаары-биле Тыва АССР-ниң ИХМ-ниң кадрлар киллизинден бижик алган кижилерге Кызыл хоорайдан өөредилге черинин турар черинге чедир баарының болгаш иэ́ринин орук хөлезини халас болур.

Экзаменни чедиишкинниг дужааган кижилерни дыңнакчылар кылдыр хүлээп алыр, халас аъш-чем, ядик-хеп, ниитинин чурттала бажыңы-биле хандырар.

Оон ангыда айда 40 рубль хемчээлдиг стипендия алыр.

Өөренир күзелдиг кижилер Тыва АССР-ниң ИХМ-ниң кадрлар киллизинге кээр, кабинет № 204, телефоннары: 2-10-71, 99-23-88.

КЫЗЫЛДА КҮРҮНЕНИҢ ПЕДАГОГИКА ИНСТИТУДУНГА 1979 ЧЫЛДЫҢ ИЮЛЬ 12-ДЕН ЭГЕЛЭЭШ ЧУРТТУҢ ДАРААЗЫНДА ДЭЭДИ ӨӨРЕДИЛГЕ ЧЕРЛЕРИНГЕ КҮРҮНЕНИҢ ДОЛУ ХАНДЫРЫЛГАЗЫНГА ТЫВА НАЦИОНАЛДЫГ КИЖИЛЕРНИҢ КОНКУРСТАН ДАШКААР КИРЕРИНИҢ ЭКЗАМЕННЕРИН ЧОРУДАР:

1. Ленинград университеди — лингвистика, литературоведение.
2. Томскиниң инженер-тудуг институду — көдээ тудуг, хоорай тудуу, суг хандырылгазы болгаш канализация.
3. Омскиниң политехниктиг институду — үлетпүр будурулгелерин, хоорайларны болгаш көдээ ажыл-агыйны электри-биле хандырары, полиграфия машиналары, полиграфия үлетпүрүнүң технологиязы, соодукчу болгаш компрессор-машиналары болгаш агрегаттары.
4. Иркутскиниң дайтыкы дылдарның педагогика институду — даштыкы дылдар.
5. Красноярскиниң медицина институду—эмнелге хереэ, педиатрия.
6. Красноярскиниң педагогика институду—даштыкы дылдың тускай эртеминиге.

Кызылда Күрүнениң педагогика институдунуң ректорунга биллириишкиннерин 1979 чылдың июнь 15-тен июль 10-га чедир киирер.

Биллириишкинге ортумак эртемниң дугайында документини (боду-биле), ажылдап азы өөренип турар черинден характеристиканы, күш-ажыл дептериниң хоолгазын (ажылдап турарларга), эмчи шынзылгазын (№ 286 майык), 3х4 см хемчээлдиг 6 фото-чурукту, өг-бүлезиниң дугайында шынзылганы кожар.

Үстүнде айыттынган институтларга өскүстерин, чартык өскүстерин, маадыр-нелерин уругларын, хөй уругларлыг өг-бүлелериниң уругларын чүүн-даа мурнунда хүлээп алыр.

Дээди өөредилге черинге чедо бергеш киреринин күзээнпер паспортту, шериг биледин (курлавырда шериг албаныглар) азы киир бижидилге херечиделин (келдирип назылыглар) боттары көргүзер.

Үстүнде айыттынган документилерниң кайы-бирээзи чок болур болза биллириишкинни комиссия чугаалажып көрбес.

Институттуң адреси: Кызыл хоорай, Ленин кудумчузу, 34, өрээл 114, телефон 2-23-92.

Республиканың иштики херектер албанының хоочуну, пенсионер

Сергей Акыевич ЧАМБАЛ-ООЛДУҢ

мөчээнин улус депутаттарының Барыын-Хемчик район Совединиң күүсекчи комитеди дыңнатпышаан, оон төрелдеринге болгаш чоок кижилеринге ханы кажыдалын илергейлеп тур.

Редакцияның адреси:

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң орлакчызының 2-35-24, 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-35, секретааттың 2-23-35, партийже амыдырал болгаш совет тургузу киллистериниң 2-37-13, пропаганда киллизинин 2-31-75, культура киллизинин 2-23-54, көдээ ажыл-агый киллизинин 2-21-47, үлетпүр киллизинин 2-22-64, чагаа киллизинин 2-41-27, информация киллизинин 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтериянын 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17048. Чагыг № 985.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле аргелелиниң типографиязы (Кызыл, Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажын № 1). ТС—00681.